

JÄMSÄ

Valtakunnansali 2 Esihistoriallisen ja historiallisen ajan kohteen kaivaus

Taisto Karjalainen, Hanna-Maria Pellinen, Kreetta Lesell 2008

MUSEOVIRASTO

Sisällysluettelo

1. Arkistotiedot	2
Maastokarttaote	3
2. Johdanto	4
3. Aikaisemmat tutkimukset ja havainnot	5
3.1. Aikaisemmat tutkimukset	5
3.2. Honkalan kylän vaiheita	5
4. Tutkimusalueen kuvaus	8
4.1. Sijainti ja lähikohteet	8
4.2. Jämsän seudun geologiaa ja vesistöhistoriaa	8
5. Kaivaus ja dokumentointi	9
6. Asuinpaikan tutkimus ja havainnot	10
6.1. Alueet A ja B	10
6.2. Alue C ja koeojat	11
7. Löydöt	13
7.2 Löytömateriaali	14
8. Radiohiiliajoitukset	15
9. Yhteenveto	15
Lähteet	16
Dialuettelo	17
Negatiiviluettelo	18
Digitaalikuvaluettelo	19
Karttaluettelo	22
Kartat	23 - 49
Kuvataulut	50 - 54
Liite 1 Historialliset kartat	55 - 59
Liite 2 radiohiiliajoitukset	

1. Arkistotiedot

Jämsä Valtakunnansali 2

Muinaisjäännösrekisteritunnus 182010057

Esihistoriallisen ja historiallisen ajan kohteen kaivaus

Kaivauksen johtajat: Taisto Karjalainen, Hanna-Maria Pellinen, Kreetta Lesell

Kenttätyöaika: 30.6. – 15.8.2008

Kaivausalue: 154,750 m², koneellisesti avattu alue: 475 m², tutkimusalue: 5000 m²

Kunta: Jämsä, kylä: Honkala

Kiinteistö: 182-410-3-130 Maskula, om. Kaislo, Viljo Kalervo, Riistapolku 11, 42100 Jämsä

Maastokartta: 223307 Jämsä

Yhtenäiskoordinaatit p = 6862719, i = 3405985, z = 93 m mpy (kohteen keskikoordinaatti)

Kaivausalueiden koordinaatit: p=6862768 – 6862821, i=3405927 - 3405979

Tutkimukseen liittyvät löydöt: KM 37795: 1 – 268, diar. 28.1.2009.

Aikaisemmat löydöt: KM 37561:1-38, KM 28585 ja KM 29446

Aikaisemmat tutkimukset:

Kaarlo Katiskoski 1994 inventointi

Timo Sepänmaa 1995 tarkastus

Kreetta Lesell 2008 koekaivaus

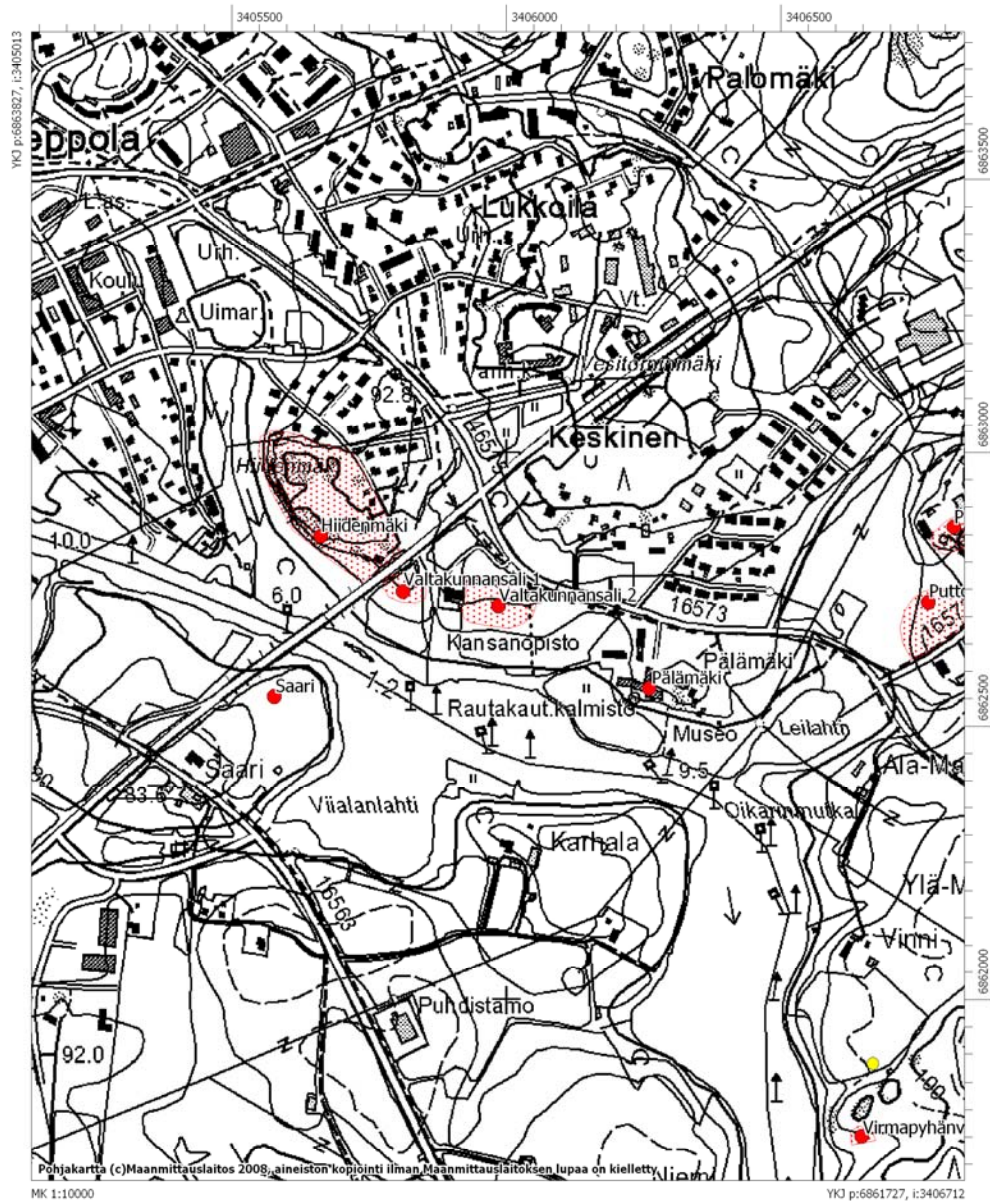
Kertomukseen liittyvät digitaaliset valokuvat: DG 219:1-59.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: F 145397:1- 26.

Kertomukseen liittyvät diat: D 61231:1-26.

Maastokarttaote 223307 Jämsä Mk 1:1000

Jämsä Valtakunnansali 2 182010057

2. Johdanto

Keski-Suomen tiepiiri parantaa valtatie 9 linjausta Jämsässä. Suunnitelman osana valtatie 9 ja tien numero 16573 risteys muutetaan eritasoliittymäksi. Eritasoliittymän risteysalueella ja sen ympäristössä sijaitsee kolme muinaismuistolain suojaamaa kiinteää muinaisjäännöstä: Hiidenmäen rautakautinen kalmisto ja Valtakunnansali 1 ja 2 moniperiodiset kohteet, joista on löytynyt kivikauden, rautakauden ja historiallisen ajan löytöjä.

Vuoden 2008 toukokuussa kohteissa tehtiin Museoviraston toimesta koekaivauksia, joita johti Kreetta Lesell. Koekaivauksilla pyrittiin selvittämään eritasoliittymän vaikutuksia muinaisjäännöksiin ja arvioimaan niiden jatkotutkimustarve. Lesellin tutkimuksissa koekuopittiin muinaisjäännöksistä ne osat, joiden alueelle eritasoliittymä tulee. Koekaivauksessa tehtiin Valtakunnansali 2 kohteeseen 33 koekuoppaa. Kohteen koillisosan koekuopat olivat löydöttömiä. Kohteen pohjois- ja luoteisosan koekuopista tavattiin kivi- ja puurakenteita, likamaata, hiiliä ja rautakauden keramiikkaa. Kaivausten aikana havaittiin myös, että Honkalan keskiaikainen kylä on mahdollisesti sijainnut tällä alueella. (Ks. Lesellin tutkimusraportti 2009:9 – 10).

Koekaivausten tulosten perusteella päätettiin Valtakunnansali 1 ja 2 kohteilla tehdä jatkotutkimuksia, joihin Tiehallinnon Keski-Suomen tiepiiri osoitti 108 360,00 euron suuruisen budjetin. Tutkimuksia tehtiin 7 viikon ajan ja niitä johti 30.6.–1.8 Taisto Karjalainen, 4.8.–8.8. Hanna-Maria Pellinen ja 11.8.–16.8. Kreetta Lesell. Piirtäjänä kaivauksilla toimi Hanna-Maria Pellinen ja tutkimusavustajana Anniina Wallin. Kaivajina oli kahdeksan arkeologian opiskelijaa. Valtakunnansali 2 kohteen tutkimusalue oli 5000 m², josta kaivamalla avattiin 154,75 m².

Helsingissä 27.4.2009

Taisto Karjalainen ja Kreetta Lesell

3. Aikaisemmat tutkimukset ja havainnot

3.1. Aikaisemmat tutkimukset

Valtakunnansali 1 ja 2 kohteet löytyivät vuoden 1994 inventoinnissa, jonka Kaarlo Katiskoski teki tiehallinnon suunnittelevalle Jämsä – Säyrylä tielinjan kehittämisalueelle. Katiskosken inventointiraportissa Valtakunnansali 1 kohde esiintyy nimellä Jämsä Hiidenmäki S ja Valtakunnansali 2 nimellä Jämsä Valtakunnansali. Katiskosken inventoinnissa Valtakunnansali 2 alueelta löytyi keramiikkaa, savitiivistettä, rautakuonaa, piitä, kvartseja ja kivilajiesineiden katkelmia, jotka on luetteloitu numerolle KM 28583:1-16. Löytöalue sijaitsi peltorinteen puolivälistä ylöspäin, noin 50 – 60 m pituisen matkan korkeuskäyrien suuntaisesti. Löytöalue oli noin 100 m² suuruinen. Vuonna 1996 Timo Sepänmaa kävi tarkastamassa paikan ja löysi sieltä rautakauden keramiikkaa ja palanutta savea, jotka on luetteloitu numerolle KM 29447:1 – 2. Löydöt tulivat törmästä 87 m korkeudelta ja törmän reunalla oli kymmenen neliömetrin alue, jossa oli noen ja palaneiden kivien sekaista peltomaata. Paikalta tavattiin myös kvartsi-iskoksia.

Vuoden 2008 toukokuussa Kreetta Lesell tutki Valtakunnansali 2 kohdetta koekaivauksella, jossa avattiin 23 koekuoppaa. Lisäksi pelto, jossa muinaisjäännös sijaitsi, pintapöimittiin. Tutkimuksissa löytyi mm. rautakauden keramiikkaa, palanutta savea, rautakuonaa, rautaesineitä, liitupiipun paloja, pii-iskoksia ja retusoituja kvartsi-iskoksia. Löydöt on luetteloitu numerolle KM 37562:1–36. Lesellin tutkimuksien löydöt olivat kivi- ja rautakaudelta sekä historialliselta ajalta. Kaivauksilta tavattiin myös kivi- ja puurakenteita, joista Lesell toteaa, että rakenteet olivat selvästi ihmisen tekemiä, mutta niiden tarkempi merkitys jäi epäselväksi. (Lesell 2008:10). Kaivausten aikana havaittiin historiallisista kartoista, että Honkalan keskiaikainen kylä on mahdollisesti sijainnut tällä alueella.

3.2. Honkalan kylän vaiheita

Luvun on kirjoittanut Hanna-Maria Pellinen

Honkala oli keskiajalla osa Jämsän Seppolan jakokuntaa ja Moiskalan verokuntaa. Ensimmäinen säilynyt historiallinen maininta Honkalan kylästä on vuodelta 1492. Honkala on nähtävästi keskiajalta saakka ollut haja-asutuskylä, jonka taloista yksi, Hunninko, sijaitsi kyläalueen ulkopuolella, Jämsänniemen keskellä. Honkala omisti myös Jämsänjoen ja Ruotsulan tilan välissä sijainneen Vakaslahdenmaan. (Suvanto 1954, 142)

Vuonna 1539 Honkalaan kuului kolme taloa, Hunninko, Keskinen-Maskula ja Saksala. Saksalasta halottiin Kurran eli Tiilikalan talo jo vuonna 1544. Samat talot säilyivät 1600-luvun ja 1700-luvun alun, mutta 1700-luvun lopulla taloja jaettiin niin, että lopulta muodostui seitsemän uutta taloa. Vuonna 1860 taloja oli jo 11. Kaikki tilat ovat talonpoikaistiloja, eikä Honkalassa näytä sijainneen rälssin maita. Vuodesta 1730 alkaen kylään syntyi myös lukuisia torppia, jotka olivat useimmiten lyhytaikaisia. (Suvanto 1954; Oja 1954)

Missä Honkalan kyläalue sijaitsi? Vanhimmat kartat, ns. maakirjakartat Jämsän alueelta puuttuvat, samoin ensimmäiset tarkemmat kartat eli rekognosointikartat (ns. Kuninkaan kartasto). 1600-luvun puolivälissä laadittiin Hämeestä karkeita, luonnosmaisia pitäjänkarttoja, joissa kylien sijaintia peilattiin suhteessa emäkirkkoon. Jämsän osalta pitäjänkartan laati ilmeisesti Hämeen läänin maanmittari Jonas Streng (tämä ja seuraavaksi mainittavat historialliset kartat liitteessä 1).

Jämsän kirkonkylän alueen kartta on vuodelta 1696, mutta se on hyvin suurpiirteinen ja kohteiden etäisyystiedot, vesistöjen ja maaston mittasuhteet yms. vaikuttavat erittäin virheellisiltä. Tähän karttaan on kuitenkin merkitty Honkalan kylä, ja verrattaessa sen sijaintia muihin karttaan merkittyihin kyliin, näyttäisi kyse olevan myöhemmissäkin kartoissa suurin piirtein samalla alueella sijaitsevasta kylästä.

Ensimmäinen hieman tarkempi kartta, jossa Honkalan kylä esiintyy, on Olof Borgströmin laatima pitäjänkartta vuodelta 1752. Senkin sijoittaminen nykykartalle on vaikeaa, mittasuhteet ovat väärät ja pohjoissuunta melko lailla eri kuin tänä päivänä. Verrattaessa tätä karttaa nykyiseen peruskarttaan (mm. vesistömuotojen perusteella), kylän alue näyttäisi kuitenkin sijaitsevan joko suunnilleen nykyisen Jehovan todistajien valtakunnansalin kohdalla tai sen itä-, koillis- ja pohjoispuolella tai Hiidenmäen kaakkoisreunalla.

Jämsästä on tehty myös isojakokarttoja, jotka ovat vuodelta 1789. Usein tarkempia yksityiskohtia sisältäviä isojakokarttojen konseptikarttoja ei sen sijaan näytä säilyneen.

1800-luvun puolelta on olemassa pitäjänkartasto, jossa on melko yksityiskohtaisesti kuvattu myös Honkalan tilan maita sekä kylän rajat. Pitäjänkartat valmistuivat 1840-luvulla ja ovat mittakaavassa 1:20 000. Sijoitettaessa tämän kartan tiedot nykyisen peruskartan päälle, Honkalan kylän keskusalue näyttäisi merkityn hieman nykyisestä Jehovan todistajien valtakunnansalista pohjoiseen tai koilliseen. Pitäjänkartassa vuodelta 1934 kylää ei enää tässä kohden näy vaan talot sijaitsevat hajallaan muualla.

Honkalan vanhan kyläalueen keskuksen keskiaikaisista tiloista ovat edelleen olemassa jossakin muodossa tilat Saksala (182-410-16-8), Keskinen (182-410-3-117) ja Maskula (182-410-3-130). Näistä Saksalan ja Maskulan maita sijaitsee osin tutkimusalueella, mutta tilojen nykyiset rakennukset eivät sen sijaan näytä olevan vanhempiin karttoihin merkityllä kylätontilla.

Tämän kappaleen lähteet:

Katiskoski, Kaarlo, 1994. Inventointiraportti. VT 4 ja 9 Jämsä–Säyrynki.

Lesell, Kreetta, 2008. Jämsän Hiidenmäki, Valtakunnansali 1 ja 2. Moniperiodisten kohteiden koekaivaus Hiidenmäen eritasoliittymän kohdalla.

Oja, Aulis, 1954. Suur-Jämsän historia uuden ajan alusta 1860-luvulle. Asutuksen vaiheet. Teoksessa Suur-Jämsän historia I. Forssa. S. 173-274.

Sepänmaa, Timo 1995. Tarkastusraportti. Rautakautisten asuinpaikkojen tarkastuksia.

Suvanto, Seppo, 1954. Suur-Jämsän keskiaika. Teoksessa Suur-Jämsän historia I. Forssa. S. 90-170.

Liitteessä 1 näkyvät historialliset kartat, kaavakartta sekä peruskarttaote 223307 Jämsä.

4. Tutkimusalueen kuvaus

4.1. Sijainti ja lähikohteet

Valtakunnansali 2 kohde sijaitsee Jämsän kirkosta 2,1 km eteläkaakkoon. Muinaisjäännösalue sijaitsee Jehovan todistajien valtakunnansalin rakennuksen ja Ruostulantien välisellä savipellolla, jonka korkeus on joen äärellä noin 80 metriä mpy ja nousee tästä pohjoiseen mentäessä hieman yli 90 metriin. Lähikohteita ovat Valtakunnansali 1 noin 100 – 150 m kohteesta länteen ja Hiidenmäki, joka sijaitsee heti Tampere – Jyväskylä – tien toisella puolella. Valtakunnansali 2 kaakkoispuolella noin 300 merin päässä kohoavan Kristillisen Kansanopiston paikalla on sijainnut Pälämäen kalmisto.

4.2. Jämsän seudun geologiaa ja vesistöhistoriaa

Jämsä ympäristöineen muodostaa eteläisimmän osan Keski-Suomen suuresta graniittialueesta. Erilaiset graniitit ovat alueella vallitsevia ja muita kivilajeja esiintyy vähän (Virkkala 1989:11). Jääkausi muovasi Jämsän seutua tekemällä alueelle pitkittäisharjuja ja järvialtaita luode-kaakko – suuntaisesti, mikä oli alueella jään liikesuunta. Mannerjää on vetäytynyt Jämsän seudulta vuoteen 9200 eKr. mennessä. Litorinameren aikana Päijänne kuroutui merestä omaksi altaakseen. 6300 eKr. Päijänteen veden korkeus oli 90 m korkeudella ja korkeimman huippunsa 102 m korkeuden vesi saavutti 4900 eKr., jolloin Heinolan harju puhkesi ja vesi alkoi laskea. Nykyisin Päijänteen veden korkeus on 80 m mpy.

Valtakunnansali 2 löydöt ovat kivi- ja rautakaudelta sekä historialliselta ajalta. Todennäköisesti kivikautiset löydöt liittyvät Heinolan harjun puhkeamisen jälkeiseen neoliittiseen kivikauteen, koska aikaisempien asutusvaiheiden asuinpaikat ovat jääneet Päijänteen tulvan alle ja peittyivät maakerroksilla. Valtakunnansalin vieressä oleva Hiidenmäen kalmistoalue on Jämsän vanhin rautakautinen kiinteä muinaisjäännös ja ajoittuu 500 – 800 jKr. Varhaisimmat historialliset lähteet Jämsän kyläasutuksesta ovat keskiajan lopulta.

5. Kaivaus ja dokumentointi

Kaivauksella käytettiin samaa koordinaatistoa, jonka Kreetta Lesell oli alueelle luonut koekaivauksia varten saman vuoden toukokuussa. Koordinaatiston x -linja kulki suuntaan 0 goonia ja y -linja suuntaan 100 goonia. Koordinaatisto sidottiin Jehovan todistajien valtakunnansalin tontin koilliskulman betoniseen rajapyykkiin, johon Destia Oy oli merkinnyt koordinaatin pkoo 6862068,947, ikoo 2563831,712 ja jonka korkeus oli 92,20 m mpy. Rajapyykistä 14,30 metriä suuntaan 10 goonia sijaitsi kaivausten koordinaatiston peruspaalu x: 500, y: 3000. Kaivauksella lasketut korkeudet mitattiin samasta rajapyykistä.

Kaivausalueiden sijoittelu tehtiin ensisijaisesti kevään koekuopituksen perusteella (ks. Lesell 2008). Taisto Karjalainen vastasi koko Valtakunnansali 2:n kaivinkonevalvonnasta minkä lisäksi hän kaivautti kohteessa alueet A ja B, yhteensä 126,75 m². Hanna-Maria Pellisen alaisuudessa tutkittiin Valtakunnansali 2 alueen C koeojat, yhteensä 57 m². Kreetta Lesell kaivautti Valtakunnansali 2 varsinaisen kaivausalue C:n sekä viimeisteli alueen C itäisen ojan anomalian sekä Alueen C rakenteiden 5 ja 6 pohjaan kaivauttamisen, yhteensä siis noin 20 neliömetriä. Viimeksi mainitut kohteet olivat jääneet kesken aikaisemmilla viikoilla sateen aiheuttamien tulvien vuoksi.

Kaivaukset rahoitti Tiehallinnon Keski-Suomen tiepiiri ja budjetiksi sovittiin 108 360,00 euroa. Koska kenttätöaikaa lyhennettiin kahdella viikolla, rahoista palautettiin 25 %. Kaivausmenetelmät koostuivat yhdistelmästä taso- ja yksikkökaivauksia. Kaivinkoneella kuoritun alueen pinta sai nimeksi taso 0. Aluksi kaivettiin tästä alaspäin 5 cm teknisenä kerroksena, joskin paikoin tekninen kerros piti muuttua luonnolliseksi kerrokseksi, jotta saatiin esiin pellon ja pohjamaan raja-alue. Mikäli vastaan tuli selvä rakenne tai muu anomalia, kaivaminen muutettiin yksikkökaivaukseksi ja kyseinen rakenne sain rakenne-numeron. Rakenteiksi merkittiin kaikkiaan 10 kohdetta. Näihin eivät lukeudu muutamat modernit pelto-ojien pohjat, joita kaivausalueilla myös tavattiin. Rakenteista 8 oli Valtakunnansali 2:n alueella A (no. 2–9). Alueella B oli yksi rakenne (no.1) ja alueella C samoin yksi rakenne (no. 10).

Pellon kuorimisen jälkeen kaivaminen tapahtui pääasiassa kaivauslastoilla, mutta jonkin verran laajennuksia avattiin lapiolla, samoin lapiolla jouduttiin kaivamaan osin Valtakunnansali 2 alueen C oja, koska rankkasateella kaivaminen lastoin ei onnistunut. Kovalla savimaalla maa ei imenyt vettä miltei lainkaan ja lasku-uomien kaivamisesta huolimatta tasot tahtoivat välillä peittyä veden alle. Lopulta toiseksi viimeisen viikon rankkasateiden jälkeen paikalle hankittiin siirrettävä katos, jonka tarkoitus oli estää lammikoiden kertyminen kaivausalueelle. Suojan lisäksi käsipumppu olisi ollut oiva apuväline.

Dokumentointi tehtiin yleis-, taso- ja leikkauskartoille sekä valokuvaamalla mustavalko- ja diafilmillä ja digitaalisella kameralla.

6. Asuinpaikan tutkimus ja havainnot

Tutkimuksen tarkoituksena oli kaivaa valtatie 9 rakennustöiden toimenpidealueelta kohteesta Valtakunnansali 2 riittävän suuruinen otos, jotta alue voitaisiin vapauttaa rakentamiselle. Tutkimuksissa haluttiin selvittää muinaisjäännöksen ikä ja merkitys ja tutkia Honkalan keskiaikaisen kylän sijaintia alueella.

Stratigrafia ja rakenteet

6.1. Kaivausalueet A ja B

Alueet A ja B valittiin kevään koekaivausten tulosten perusteella. Alueen A sisälle jäi koekaivauksilla tutkittu koekuoppa 499,50/3030, jossa oli havaittu kivirakenteita, likamaata ja hiiliä. Alue B laajennettiin koekuopan 499,50/3050 ympärille, koska koekuopassa oli havaittu puurakenne. Ennen varsinaisia kaivauksia alueelta kuorittiin koneellisesti peltomulta. Kaivinkoneella kuorittu alue sijaitsi koordinaattien x: 496 – 508, y: 3024 - 3052 välisessä maastossa. Kaivinkoneella poistettiin peltomultaa siten, että multaa jäi noin 10 cm kerros pohjamaan päälle. Koneen avulla kaivaminen keskeytettiin kuitenkin heti kun tavattiin kivirakenteita. Kaivinkoneella kuoritun alueen pinta nimettiin tasoksi 0. Tasosta 0 eteenpäin kaivettiin 5 cm kerroksia, kunnes saavutettiin vaalea pohjasavi. Pohjasaven pinnassa erottuneet tummat alueet, jotka olivat kyntöjälkiä, kaivettiin yksikkökaivauksena eli ainoastaan likamaa poistettiin. Edellä kuvatusta kaivauksen etenemisestä poiketen havaitut rakenteet kaivettiin erikseen omina yksikköinä. Rakenteet numeroitiin löytymisjärjestyksessä siten, että Alueelta B löytyneet puurakenne nimettiin rakenteeksi 1 ja alueelta A löytyneet kivirakenteet rakenteiksi 2 – 9. (katso kartat s. 30–37). Rakenteet kaivettiin muotoon 5 cm kerroksissa. Alueella A rakenteet 3,4,7 ja 8 kaivettiin puolikkaina, jotta rakenteista saatiin piirrettyä poikkileikkaukskartat. Rakenteet kaivettiin pohjaan saakka eli tasoon, jossa ei enää havaittu kiviä tai maan värjäytyksiä. Syvimmälle kaivettu ilmiö oli rakenne 5, joka kaivettiin kahdeksanteen viiden senttimetrin kaivauskerrokseen saakka.

Alueen A rakenteet 2 – 9 olivat harmaassa pohjasavessa erottuvia tumman likamaan kuoppia, joissa oli kiviä. Kivet olivat helposti rikkoutuvia rapakiviä ja niistä oli vaikea päätellä olivatko ne palaneita vai palamattomia. Ilmeisesti osa kivistä oli haurastunut kuumuuden vaikutuksesta. Kivien ympärillä kuopassa oli palanutta savea, hiiliä ja tummaa likamaata, jossa oli nokea ja hiiltä. Osa kuoppien maaperästä oli punaiseksi palanutta ja osa oli kovettunut ruskeiksi palaneen saven kokkareiksi, joista muutamia myös talletettiin löytöjen joukkoon. Kuoppien sisältämästä maasta löydettiin palanutta ja palamatonta luuta, kvartsi-iskoksia, lasitettua punasavikeramiikkaa ja lasia. Rakenteen 3 länsireunasta löytyi myös keltainen savimassahelmi, joka oli osittain sulanut. Alueelta B tavattiin puinen rakenne, joka kulki kahdentoista metrin pituudelta alueen poikki pohjois- – etelä – suuntaisesti. Puurakenne käsitti kolme halkaistua riukua, jotka olivat naulattu yhteen kahdesta kohtaa. Puurakenteen kohdalla peltomullan harmaa likamaa jatkui muuta peltokerrosta syvemmällä ja puurakenne oli siis ilmeisesti sijainnut ojan pohjalla jonkinlaisena kouruna. Alueella A peltomullan ja harmaan pohjamaan

vaihtumiskerroksessa erottui pellon kyntöjäljet, jotka kulkivat kaivetuilla alueilla pääasiallisesti luode – kaakko – suuntaisina. Myös muutamia koillisesta lounaaseen ja idästä länteen meneviä kyntöjälkiä havaittiin. Alueella B kyntöjäljet kulkivat idästä länteen. Kyntöjäljet olivat leveitä auranjälkiä ja peräisin uudelta ajalta.

6.2. Alue C ja koeojat (Hanna-Maria Pellinen, Kreetta Lesell)

Alue C oli alueen A pohjoispuolella ja se muodostui yhdestä laajemmasta kaivausalueesta ja kolmesta koeojasta. Alue C tehtiin kaivinkoneella avatulle alueelle. Alue C oli 18 m² kokoinen ja siihen liittyvät ojat 57 m². Alueen C koordinaatit olivat $x=511-517$ ja $y=3027-30305$. Ojat nimitettiin ilmansuuntien mukaan ja ovat itäinen oja ($x=515-516$, $y=3030-3040$), eteläinen oja ($x=506-515$, $y=3030-3031$), pohjoinen oja ($x=516-528$, $y=3030-3031$) sekä läntinen oja ($x=527-528$, $y=3004-3031$). Kaikki ojat olivat metrin levyisiä.

Kaivausmenetelmät koostuivat täälläkin yhdistelmästä taso- ja yksikkökaivausta. Kaivinkoneella kuoritun alueen pinta sai nimeksi taso 0. Tästä kaivettiin 5 cm alaspäin teknisenä kerroksena. Koska kaivinkoneella avattu taso alueella C osoittautui vinoksi (pohjoispuolelta oli poistettu selvästi enemmän maata kuin eteläpuolelta), seuraava kerros kaivettiin eteläisessä ojassa niin, että pyrittiin saamaan esiin peltokerroksen ja mahdollisesti säilyneiden rakenteiden ja kyntöjälkikuvioiden välinen rajapinta. Tämä saavutettiin eteläisessä ja itäisessä ojassa tasossa 2 tai 3, pohjoisessa ja läntisessä ojassa jo tasossa 1.

Vaaleaa savea vasten erottuneet tummat alueet (kyntöjäljet) kaivettiin pois yksikkökaivauksena eli ainoastaan likamaa poistettiin. Kaivaminen tapahtui muuten lastoilla, mutta viimeisten päivien sadesäällä jouduttiin pohjoinen ja läntinen oja kaivamaan loppuun lapiolla. Tämän vuoksi niistä on taltioitu huomattavasti vähemmän löytöjä kuin muualta alueen C koeojista.

Alueella C ruuduissa $x=513-515$ ja $y=3028-30305$ sijaitsi rakenne 10 (katso kartat s. 43–47), joka muistuttaa alueen A rakenteita. Se oli lähinnä ympyränmuotoinen ja läpimitaltaan noin metrin. Se erottui selkeänä likamaa-alueena puhtaasta savesta. Rakenteen syvyys kyntökerroksen alapuolelta mitattuna oli noin 50 cm. Siinä oli jonkin verran hiiltä ja kiviä, jotka olivat rapautuneita todennäköisesti kuumuuden vaikutuksesta. Tummin likamaakerros oli kuopan pohjalla. Keskellä oli palanutta savea toisin kuin alueen A rakenteissa ja kirjavaa likamaata (katso kartta 47). Pohjatasossa havaittiin, että rakenteesta lähtee useita vanoja rakenteen ulkopuolelle, kyse on tuskin myyränkoloista koska ne loppuivat melko lyhyeen. Mahdollinen selitys voisi olla valumajäljet rakenteesta.

Rakenteesta 10 lounaaseen ruudun 513/3027 koillisosassa tasossa 2 havaittiin ympyränmuotoinen likamaa, joka oli läpimitaltaan noin 20 cm. Toinen samantyyppinen oli tästä pohjoiseen ruudun 515/3027 länsiosassa. Tämä likamaa oli pienempi ja heikompi. Kyse voisi olla rakenteeseen 10 liittyvistä rakenteista, mahdollisesti paalunsijoista. Nämä kuitenkin katosivat toisen kerroksen jälkeen. Tulkinta on hyvin epävarma, koska näiden

likamaa-alueiden maannos oli samantyyppisiä kuin alueen auranjäljet. Rakenne 10 jatkui ainakin 30 cm näitä jälkiä syvemmälle.

Itäisessä ojassa, ruutujen $x=515-516$, $y=3033-3036$ välillä sijaitsi kyntöjäljistä poikkeava likamaa-alue (katso s. 48). Kyntöjäljet erottuivat ko. ojassa luode-kaakko -suuntaisina, anomaliakohdassa likamaa rajautui pohjois-etelä -suuntaisena. Anomalia koostui länsireunan nokimaan, likaamaan ja hiilen sekaisesta kaistaleesta sekä leveämmästä vaaleamman likamaan alueesta. Jälkimmäisestä likamaakohdasta tuli melko resenttejä löytöjä. Kyseessä lienee vanha pelto-oja. Hiilen ja nokimaan alue tuskin liittyy ojaan vaan johonkin sen kaivamista edeltäneeseen rakenteeseen, joka oli täysin tuhoutunut. Likamaa ulottui syvimmillään 40 cm syvyyteen 0-tasosta eli noin 65 cm syvyyteen turpeen pinnasta (91,80 metrin korkeuteen mpy). Likamaa-alueen leveys oli tasossa 3 noin 120 cm ja hieman ennen päättymistään noin 70 cm.

Eteläisessä koeojassa kyntöjäljet erottuivat osin länsi-itä -suuntaisina, osin luode-kaakko -suuntaisina. Näistä mahdollisesti jälkimmäinen kyntökerros oli alempi eli vanhempi. Pohjoisessa – eli samansuuntaisessa – ojassa kyntöjäljet näkyivät muutoin lähinnä luode-kaakko -suuntaisina, mutta kohdassa $x=525-526$ erottui myös kaksi lounas-koillinen suuntaista kyntöjälkeä.

Läntisessä koeojassa havaittiin niin ikään anomalia, jonka voi tulkita pelto-ojaksi. Se sijaitsi kohdassa $y=3020,50-3021,50$ noin metrin levyisenä. Likamaa ulottui 0-tasosta noin 35 cm syvyyteen ja turpeen pinnalta noin 40 cm syvyyteen, 92,15 metrin korkeuteen meren pinnan yläpuolelle. Kyntöjäljet tässä ojassa erottuivat lähinnä luode-kaakko –suuntaisina, mutta sateen alettua ennen tason 1 dokumentointia ja pohjaan kaivamista, jälkien suuntaa oli enää vaikea nähdä.

Koeojien kyntöjäljet lienevät ainakin osin selvästi uuden ajan puolelta, ehkä vain viime vuosisatoihin ajoittuvia. Kyntöjäljistä löytyi nimittäin myös 1900-luvun materiaalia. Tosin kyntöjälkien pohjalta saatiin talteen myös vanhempaa artefaktiaineistoa, jopa käsintehtyä, ilmeisesti myöhäisrautakautista keramiikkaa ja kvartsi-iskoksia.

Alueelta C löytyi lasia, fajanssiastian paloja, rautaesineiden katkelmia, saviastianpaloja, palanutta savea, pii-iskoksia (todennäköisesti lukkopiitä), tiilen paloja ja palanutta luuta. Mitkään löydöt eivät varmuudella ole esihistoriallisia.

Pääasiassa koeojista löytyi tyyppillistä uudemman historiallisen ajan massalöytötavaraa. Käsintehtyyn keramiikan ja kvartsi-iskosten ohella limsiö eli pii-iskokset voivat ajoittua myös vanhemmaksi (rautakaudelta 1700/1800-luvuille), samoin palanut luu. Mahdolliset asepiit ovat luonnollisesti peräisin historialliselta ajalta. Metallilöytöjen, kuten hevosenkengännaulojen, tarkempi ajoittaminen on myös vaikeaa.

7. Löydöt

Kaivaukselta talletettiin 268 alanumeroa löytöjä, jotka on luetteloitu päänumerolle KM 3795.

Seuraavassa taulukossa löydöt on esitetty löytölajeittain

Laji	määrä	paino grammoina
fajanssiastian paloja	21	16,7
hioinkiven katkelmia	1	67,2
hioinkiviä	1	2500
kiviesineen katkelmia	1	1,7
kupariesineen katkelmia	2	7,8
kvartsi-iskoksia	7	17,8
lasia	61	177,6
liitupiipun katkelmia	7	7,4
lukkopiitä	1	6
metalliesineen katkelmia	1	0,7
nappeja	1	1,7
palamatonta luuta	4	1,1
palanutta luuta	81	12,9
palanutta savea	131	277,8
pii-iskoksia	20	32,3
posliiniastian paloja	7	23,9
rautaesineen katkelmia	23	190,7
rautaesineitä	1	721,7
rautakuonaa	13	79,9
rautanauloja	5	19,2
saviastian paloja	24	98
savimassahelmiä	1	1,5
tiilen paloja	5	28,6

Pääasiassa kaivausalueilta löytyi tyypillistä uudemman historiallisen ajan massalöytötavaraa josta vain osa talletettiin. Rakenteen 4 yhteydestä löytyi suuri suorakaiteen muotoinen hioinlaaka KM 37795:126, jonka ikää on vaikea määrittellä. Laaka voi kuulua rakenteen yhteyteen tai se on ajautunut sijoilleensa peltomullan muokkauksen yhteydessä. Rakenteen 3 länsireunalta löytyi keltainen savimassahelmi KM 37795:135, joka oli osittain sulanut. Tällaiset helmet liitetään yleensä viikinkiaikaan, ja sulamisen perusteella sen voi olettaa olevan peräisin polttokalmistosta tai haudasta. Rakenteiden yhteydessä olleista likamaakuopista löytyi samoja löytölajeja kuin niitä ympäröivien alueiden likamaasta ja ne voivat olla peräisin peltomullasta. Likamaakuopissa oli runsaasti palanutta savea, josta osa talletettiin löytöihin. Alueen B

puurakenteesta tavatut naulat on talletettu numerolle KM 37795:158. Nauloja oli kolmea eri kokoa ja kannasta päätellen ne olivat tehdasvalmisteisia.

7.1. Löytömateriaalit

Rauta-artefaktit

Yleisimpiä rautalöytöjä Jämsän Valtakunnansalin alueella olivat naulat, erityisesti hevosenkengän naulat. Raudanpalat olivat korroosion syövyttämiä, eikä niistä voinut erottaa esineitä. Alueelta A löytyi suuri rautainen terä KM 37795:94.

Muut metallit

Kuparia löytyi kaksi palaa ja ne molemmat olivat ohutta, taivutettua levyä.

Saviartefaktit

Alueelta A löytyi savimassahelmi KM 37795:135. Helmessä on keltaista väriä ja sen massa on osittain sulanut.

Esihistoriallinen / dreijaamaton keramiikka

Esihistorialliseksi määriteltävää keramiikkaa löytyi muutama pieni pala. Paloissa on sekoitteena kvartsia ja kiillettä ja niiden pinta on karhea ja nokinen. Palat muistuttavat Valtakunnansali 1 kohteen rautakautista keramiikkaa.

Nuorempi punasavikeramiikka

Kaikki selvästi historialliselta ajalta peräisin oleva keramiikka näyttäisi olevan ns. nuorempaa punasavikeramiikkaa, joka on aina lasitettu joko astian molemmilta pinnoilta tai vain sisäpinnalta. Punasavikeramiikkaa löytyi runsaasti ja osa materiaalista luetteloiitiin löytöihin.

Fajanssi ja posliini

Fajanssia ja posliinia löytyi runsaasti ja suuri osa materiaalista oli määriteltävissä uuden ajan keittiöastioiden palasiksi, joten materiaalista talletettiin löydöiksi vain posliini ja osa fajanssiastioiden palasista. Yhdessä posliiniastian palassa (KM 37795:10) on käsin maalattuja kasviaiheita.

Liitupiipun palat

Liitupiiput eli valkosavesta muotilla tehdyt piiput ovat uuden ajan esineistössä tärkeitä ajoittavia löytöjä. Jämsän Valtakunnansalin kaivausaineiston piipunpalat ovat kuitenkin hyvin fragmentaarisia, eikä yhdessäkään palassa ole valmistajan leimaa. Kevään inventoinnissa kohteesta löytyi pala, jossa oli kruunun kuva. Kruunuja oli vain yksi,

mutta se on samanlainen kuin Ruotsissa valmistetuissa kolmen kruunun liitupiipussa. Näitä piippuja on valmistettu vuosina 1600 – 1810.

Lasi

Lasilöydöt ovat tasolasia, jotka ovat ikkunalasin palasia ja erilaisten astioiden osia. Osa tasolasista on tumman vihreää ja lasimassa on kuplia.

Kivimateriaali

Kvartsimateriaali koostuu seitsemästä iskoksesta, joiden materiaali on laadultaan vaihtelevaa. Hioinkivet ja niiden katkelmat ovat harmaata ja ruskeaa hiekkakiveä.

Pii

Kaikki tavatut piin kappaleet ovat väriltään harmaan sävyisiä ja luultavasti peräisin lukkopiistä. Joissakin paloissa on jäljellä piinodulin valkeaa pintaa.

8. Radiohiiliajoitukset

Ajoitettavaksi lähetettiin kaksi hiilinäytettä rakenteista 5 ja 10. Rakenteesta 5 lähetettiin näyte 1, jonka koordinaatit ovat $x=506,18$, $y=3027,60$ ja $z=91,53$. Näyte otettiin kerroksesta 8. Näyte 2 on rakenteesta 10, jonka koordinaatit ovat $x=514$, $y=3029$. Näyte otettiin kerroksesta 3. Valitettavasti ajoitustulokset tulevat vasta tämän raportin kirjoittamisen jälkeen. Ne liitetään raporttiin myöhemmin (katso liite 2).

9. Yhteenveto

Valtakunnansali 2 kohteesta saatiin tutkittua valtatie 9 parannustöiden risteysaluetta siten, että alue voidaan vapauttaa tien rakentamiselle. Tutkimusten ja rakennustöiden jälkeen muinaisjäännösaluetta jää vielä Jehovan todistajien valtakunnansalin itä- ja kaakkoispuolelle, Jämsänjokeen laskevaan peltorinteeseen.

Valtakunnansali 2 kohteesta avattiin kaivinkoneella 475 m². Varsinaisia kaivausalueita, jotka kaivettiin käsin, oli yhteensä 155 m². Tutkituilta alueilta löydettiin 10 rakennetta, joista 8 sijaitsi kaivausalueella A, yksi sijaitsi alueella B ja yksi alueella C. Alueella B oli pitkä kolmesta puusta tehty rakenne, joka on sijainnut ojan pohjalla. Puut oli liitetty toisiinsa naulauksin. Naulat olivat tehdasvalmisteisia moderneja nauvoja ja niiden perusteella rakenteen voi ajoittaa 1900 luvulle. Rakenteen merkityksestä tai käyttöyhteydestä ei saatu varmuutta, mutta se on voinut olla salaoja. Alueen A rakenteet olivat kivillä täytettyjä likamaakuoppia, joissa peltomulta jatkui kynnöskerroksen alaiseen harmaaseen savimaahan. Kuoppien kivistä osa on mahdollisesti palanut ja kuopissa oli myös hiiliä ja nokea. Kuopissa oli runsaasti palanutta savea ja punaiseksi palanutta maata. Palaneita kiviä ja palamisen merkkejä oli eniten rakenteessa 5, joka voisi olla kuoppa-ahjo. Valtakunnansali 2 kohteesta löytyi niukasti rautakuonaa ja samanlaista raudan tuotantoa kuin Valtakunnansali 1 kohteessa ei alueella ole tapahtunut. Rakenteet

eivät muistuttaneet maanpäällisten rakennusten perustuksia vaan pikemminkin maantasosta alaspäin kaivetuilta kuopilta, jotka oli täytetty kivillä ja joissa oli pidetty tulta. Rakenteisiin liittyvät löydöt olivat samanlaisia, kuin ympäröivien alueiden löydöt ja peltomullasta tavatut löydöt. Onkin oletettavaa, että löydöt ovat peräisin peltomullasta, joka on täyttänyt kuopat. Osittain sulanut savimassahelmi viikinkiajalta löytyi rakenteen 3 länsireunalta. Koska kohteen molemmin puolin sijaitsevat rautakautiset Hiidenmäen ja Pälämäen kalmistot, voisi helmen olettaa kulkeutuneen paikalle kalmistosta.

Esihistoriallinen keramiikka on luultavasti rautakautista ja muistuttaa rakenteeltaan ja sekoitukseltaan Valtakunnansali 1 kohteesta löytynyttä keramiikkaa. Keramiikkaa on kuitenkin niin niukasti, että sen tyyliä ei voi määrittää ja levinnästä tehtäviä päätelmiä ei voi tehdä. Selkeästi kivikauteen liittyviä löytöjä ovat vain kvartsi-iskokset. Hioinkivet ja piimateriaali voivat olla myöhemmältä ajalta. Historiallisen ajan löydöt ovat peltomultakerroksesta tai ohuesta likamaakerroksesta, joka sijaitsi mullan ja sen alaisen savikerroksen välissä. Löytöjä tuli myös rakenteista ja likamaakuopista. Likamaakuoppien löydöistä on vaikea sanoa, kuuluvatko ne alun pitäen rakenteen yhteyteen, vai ovatko ne joutuneet sinne kuoppien täytyttyä peltomullalla. Peltomullan ja pohjasaven vaihtumiskeroksessa kyntöjälkiä havaittiin menevän kolmeen suuntaan ja kynnön yhteydessä löytöateriaalia on voinut kulkeutua alkuperäiseltä paikaltaan eri suuntiin.

1840-luvulla valmistuneiden pitäjänkarttojen perusteella Honkalan kylän keskusalue on merkitty nykyisestä Jehovan todistajien valtakunnansalista pohjoiseen tai koilliseen. Pitäjänkartassa vuodelta 1934 kylää ei enää tässä kohden enää näy vaan talot sijaitsevat hajallaan. Kaivausalueen A kuopparakenteet voivat liittyä Honkalan vahan kylän rakenteisiin, mutta varmuutta asialle ei kaivaustulosten perusteella saatu.

Lähteet

Painetut lähteet

Kotivuori, Hannu.1996. Varhainen metallikausi – uusia tuulia idästä, teoksessa Rovaniemen historia vuoteen 1721.

Virkkala, K et al.1989. Suur-Jämsän historia osa 1.

Painamattomat lähteet

Lesell, Kreetta.2008. Jämsän Hiidenmäki, Valtakunnansali 1 ja 2. Moniperiodisten kohteiden koekaivaus Hiidenmäen eritasoliittymän kohdalla. Tutkimusraportti Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Diapositiiviluettelo

Kuvan numero	Aihe
	Alueen A ja B kuvat on kuvannut Taisto Karjalainen ja alueen C kuvat Kreetta Lesell
D61231:1	Valtakunnansali 2:n kaivausalueelta poistetaan peltomultaa koneellisesti, kuvattu lännestä.
D61231:2	Alue A, kerros 0, kuvattu etelästä. Alueella kaivajat Minna Mikkola, Toni Paukku, Trevor Doyle, Sini Järnström, Anna-Mari Liina ja May-Helen Flatstrand tasoittavat ja siivoavat 0-kerroksen.
D61231:3	Alue A, taso 2, kuvattu koillisesta.
D61231:4	Alue B, rakenne 1, kuvattu etelästä.
D61231:5	Alue A, rakenne 5, taso 1, kuvattu pohjoisesta.
D61231:6	Alue A, rakenne 7, kuvattu luoteesta.
D61231:7	Alue A, rakenne 4 (x=500-502; y=3031-3033), kerros 3, kuvattu pohjoisesta.
D61231:8	Alue A, rakenne 5, 6 ja 8, taso 2, kuvattu pohjoisesta.
D61231:9	Alue A, tasot 4 ja 5, rakenteet 2-8, kuvattu pohjoisesta.
D61231:10	Alue A sekä koeojat 1 & 2, kuvattu lännestä.
D61231:11	Alue B, rakenne 1, kuvattu pohjoisesta.
D61231:12	Alue A, rakenne 3:n löytökonteksti, kuvattu idästä Kuvassa VKS 2:n alue A:n rakenne 3, josta löytyi kellertävä ja osittain sulanut savimassahelmi. Vasemmalla työskentelee kaivaja Minna Mikkola ja oikealla tutkimusavustaja Anniina Wallin.
D61231:13	Alue A, rakenne 2, taso 4, kuvattu etelästä.
D61231:14	Alue A, rakenne 8, profiili, kuvattu etelästä.
D61231:15	Alue B, rakenne 1, profiili (x=501; y=3049-3051), kuvattu etelästä.
D61231:16	Alue A, sateen jälkeen, kuvattu koillisesta.
D61231:17	Alue A, rakenne 5 veden poistamisen jälkeen.
D61231:18	Alue A, rakenne 8 kaivettu melkein pohjaan, kuvattu lounaasta.
D61231:19	Alue C, taso 1, kuvattu etelästä.
D61231:20	Alue A, rakenne 5, taso 7, kuvattu pohjoisesta.
D61231:21	Alue C:n E-oja, profiili (x=516; y=3033-3035), kuvattu etelästä.
D61231:22	Alue C, taso 2, kuvattu pohjoisesta.
D61231:23	Alue C, rakenne 10, taso 2, kuvattu idästä.
D61231:24	Alue C, rakenne 10, profiili, kuvattu pohjoisesta.
D61231:25	Alue C, rakenne 10 kaivettuna pohjaan, kuvattu lännestä.
D61231:26	Kreetta Lesellin tutkimusryhmän jäsenet Kuvassa Viivi Honkanen, Toni Paukku, May-Helen Flatstrand, tutkimusavustaja Anniina Wallin, Minna Mikkola, Trevor Doyle, piirtäjä Hanna-Maria Pellinen ja Miika Tikkanen.

Negatiiviluettelo

Kuvan nro

Aihe

	Alueen A ja B kuvat on kuvannut Taisto Karjalainen ja alueen C kuvat Kreetta Lesell
F145397:1	Valtakunnansali 2:n kaivausalueelta poistetaan peltomultaa koneellisesti, kuvattu lännestä.
F145397:2	Alue A, kerros 0, kuvattu etelästä. VKS 2:n alueella kaivajat Minna Mikkola, Toni Paukku, Trevor Doyle, Sini Järnström, Anna-Mari Liina ja May-Helen Flatstrand tasoittavat ja siivoavat 0-kerroksen.
F145397:3	Alue A, taso 2, kuvattu koillisesta.
F145397:4	Alue B, rakenne 1, kuvattu etelästä.
F145397:5	Alue A, rakenne 5, taso 1, kuvattu pohjoisesta.
F145397:6	Alue A, rakenne 7, kuvattu luoteesta.
F145397:7	Alue A, rakenne 4 (x=500-502; y=3031-3033), kerros 3, kuvattu pohjoisesta.
F145397:8	Alue A, rakenne 5, 6 ja 8, taso 2, kuvattu pohjoisesta.
F145397:9	Alue A, tasot 4 ja 5, rakenteet 2-8, kuvattu pohjoisesta.
F145397:10	Alue A sekä koeojat 1 & 2, kuvattu lännestä.
F145397:11	Alue B, rakenne 1, kuvattu pohjoisesta.
F145397:12	Alue A, rakenne 3:n löytökonteksti, kuvattu idästä Kuvassa VKS 2:n alue A:n rakenne 3, josta löytyi kellertävä ja osittain sulanut savimassahelmi. Vasemmalla työskentelee kaivaja Minna Mikkola ja oikealla tutkimusavustaja Anniina Wallin.
F145397:13	Alue A, rakenne 2, taso 4, kuvattu etelästä.
F145397:14	Alue A, rakenne 8, profiili, kuvattu etelästä.
F145397:15	Valtakunnansali 2, Alue B, rakenne 1, profiili (x=501; y=3049-3051), kuvattu etelästä.
F145397:16	Alue A, sateen jälkeen, kuvattu koillisesta.
F145397:17	Alue A, rakenne 5 veden poistamisen jälkeen.
F145397:18	Alue A, rakenne 8 kaivettu melkein pohjaan, kuvattu lounaasta.
F145397:19	Alue C, taso 1, kuvattu etelästä.
F145397:20	Alue A, rakenne 5, taso 7, kuvattu pohjoisesta.
F145397:21	Alue C:n E-oja, profiili (x=516; y=3033-3035), kuvattu etelästä.
F145397:22	Alue C, taso 2, kuvattu pohjoisesta.
F145397:23	Alue C, rakenne 10, taso 2, kuvattu idästä.
F145397:24	Alue C, rakenne 10, profiili, kuvattu pohjoisesta.
F145397:25	Alue C, rakenne 10 kaivettuna pohjaan, kuvattu lännestä
F145397:26	Kreetta Lesellin tutkimusryhmän jäsenet Kuvassa Viivi Honkanen, Toni Paukku, May-Helen Flatstrand, tutkimusavustaja Anniina Wallin, Minna Mikkola, Trevor Doyle, piirtäjä Hanna-Maria Pellinen ja Miika Tikkanen.

Digitaalikuvaluettelo

Alueen A ja B kuvat on kuvannut Taisto Karjalainen ja alueen C Kreetta Lesell

Kuvan nro	Aihe
DG219:1	Valtakunnansali 2. Kaivinkone poistaa peltomultaa, kuvattu idästä.
DG219:2	Alue A, kerros 0, kuvattu etelästä. Kuvassa kaivajat Minna Mikkola, Trevor Doyle, Sini Järnström, Anna-Mari Liina, May-Helen Flatstrand, Toni Paukku sekä tutkimusavustaja Anniina Wallin.
DG219:3	Alue A, taso 1, kuvattu koillisesta.
DG219:4	Alue A, taso 1, kuvattu etelästä.
DG219:5	Alue A, taso 1, rakenne 5, kuvattu etelästä.
DG219:6	Alue A, rautaesine ruudussa x=504; y=3031.
DG219:7	Alue A, taso 2, kuvattu koillisesta.
DG219:8	Alue A, taso 2, kuvattu idästä. Kuvassa keskellä näkyy rakenne 4, taaempana rakenne 2 ja 3 sekä oikeassa laidassa rakenne 7.
DG219:9	Alue A, rakenne 7 tasossa 2.
DG219:10	Alue A, taso 2, kuvattu etelästä.
DG219:11	Alue B (x: 499-501; y:3049-3051), rakenne 1 tasossa 2, kuvattu etelästä. Kuvan keskellä näkyy kevään 2008 koekaivausten koekuoppa x: 499,50; y: 3050 ja rakenne 1.
DG219:12	Alue B, rakenne 1 tasossa 2, kuvattu idästä.
DG219:13	Alue A, rakenne 5 tasossa 1, kuvattu lännestä.
DG219:14	Alue A, rakenteet 5 ja 6 tasossa 1, kuvattu etelästä. Kuvassa keskellä, oikealla puolella rakenne 5. Rakenteen 5 vasemmalla puolella, hieman alempana rakenne 6.
DG219:15	Alue A, rakenteen 7 profiili, kuvattu lounaasta.
DG219:16	Alue A, rakenne 4 (x: 500–502; y: 3031–3033), kerros 3, kuvattu pohjoisesta.
DG219:17	Alue A, taso 3, kuvattu pohjoisesta. Kuvassa on havaittavissa rakenteet 2, 3, 4 ja 7 tummina maa-alueina tai osittaisina profiilikaivauksina.
DG219:18	Alue A, rakenne 5, 6 ja 8 tasossa 2, kuvattu pohjoisesta. Kuvan etualalla rakenteet 5, 6 ja 8. Taustalla havaittavissa rakenteet (ylhäältä alaspäin) 4, 3 ja 7.
DG219:19	Alue A, rakenne 4 on kaivettu puolittain tasoon 4, jossa havaittavissa myöhemmin kokonaan paljastunut hioinlaaka. Pääasiallisesti rakenne on tasossa 3 ja ympäröivä kaivausalue tasossa 2.
DG219:20	Alue A, taso 4, kuvattu pohjoisesta.
DG219:21	Alue A sekä koeojat 1 & 2, kuvattu lännestä Yleiskuva VKS 2:n kaivausalueesta. Alue A:n takana näkyvät ristinmuotoinen koeoja 1 sekä lyhyt koeoja 2.

- DG219:22 Alue A, rakenteet, kuvattu etelästä.
 DG219:23 Alue A, rakenne 9, kuvattu etelästä.
 DG219:24 Alue A, rakenne 2. Oikealla kevään 2008 koekaivauksen koekuoppa x: 499,50; y: 3030.
- DG219:25 Alue A, rakenne 3.
 DG219:26 Alue A, rakenne 4, kuvattu etelästä.
 DG219:27 Alue A, rakenne 7, kuvattu etelästä.
 DG219:28 Alue A, rakenne 5, kuvattu etelästä.
 DG219:29 Alue A, rakenne 8.
 DG219:30 Alue B, rakenne 1, kuvattu pohjoisesta.
 DG219:31 Alue B, rakenne 1, kuvattu pohjoisesta.
 DG219:32 Alue B, rakenne 1, kuvattu etelästä.
 DG219:33 Alue B, yksityiskohta rakenteesta 1.
 DG219:34 Alue A:n rakenteesta 3 löytyneen savimassahelman löytökonteksti.
 DG219:35 Alue A, rakenne 2 tasossa 4, kuvattu etelästä.
 DG219:36 Alue A, rakenne 6, taso 4, kuvattu pohjoisesta.
 DG219:37 Alue A, rakenne 5, taso 4, kuvattu pohjoisesta.
 DG219:38 Alue A, rakenne 4, tasot 4 ja 5, hioinlaaka, kuvattu idästä. Kuvan keskellä on in situ rakenteesta löydetty hioinlaaka, joka sijaitsee puolittain tasossa 4 ja puolittain tasossa 5.
- DG219:39 Alue A, rakenne 6, taso 4, kuvattu luoteesta.
 DG219:40 Alue A, rakenne 8, profiili, kuvattu etelästä.
 DG219:41 Alue A, rakenne 5, taso 5, kuvattu pohjoisesta.
 DG219:42 Alue B:n rakenne 1:n profiilikuva, jonka pohjalla sijaitsee puurakenne, joka mahdollisesti oli kouru.
- DG219:43 Valtakunnansali 2:n kaivausalue A kahden sadepäivän jälkeen.
 DG219:42 Alueen A rakenne 5 sen jälkeen, kun vesi oli äyskäröity pois.
 DG219:45 Alue A, rakenne 8, pohjassa, kuvattu lounaasta.
 DG219:46 Yleiskuva myöhemmin avatusta uudesta kaivausalueesta C sadepäivänä.
- DG219:47 Valtakunnansali 2, Alue C E-ojan (x:515-516,y: 3030-3040) toinen taso.
- DG219:48 Alue C, E-oja, taso 2, kuvattu lännestä.
 DG219:49 Alue C, E-oja, taso 3, kuvattu idästä.
 DG219:50 Alue C, E-oja, taso 3, kuvattu lännestä.
 DG219:51 Alue C, E-oja, kohdassa x:515-516; y:3033-3036 sijainnut likamaa-anomalia.
- DG219:52 Alue C, S-oja, kuvattu pohjoisesta.
 DG219:53 Alue C, S-oja, taso 2, kuvattu etelästä.
 DG219:54 Alue C S-oja, taso 3, kuvattu pohjoisesta. Taustalla kaivausalue A.
 DG219:55 Alue C S-oja ja N-oja, kuvattu etelästä.
 DG219:56 Alue C, N-oja (x: 516-528; y: 3030-3031), taso 1, kuvattu etelästä. Taustalla sijaitsevassa alue C:n W-ojassa työssä Trevor Doyle, Viivi Honkanen ja Toni Paukku.
- DG219:57 Alue C, W-ojan (x=527-528; y=3004-3031) kaivaminen sateella, kuvattu koillisesta. Alue C:n W-ojan (x: 527-528; y: 3004-3031)

tasoa 1 kaivetaan sateisella säällä lapioilla. Sadeasuissa työskentelevät Miika Tikkanen, Viivi Honkanen, Trevor Doyle ja Toni Paukku.

DG219:58

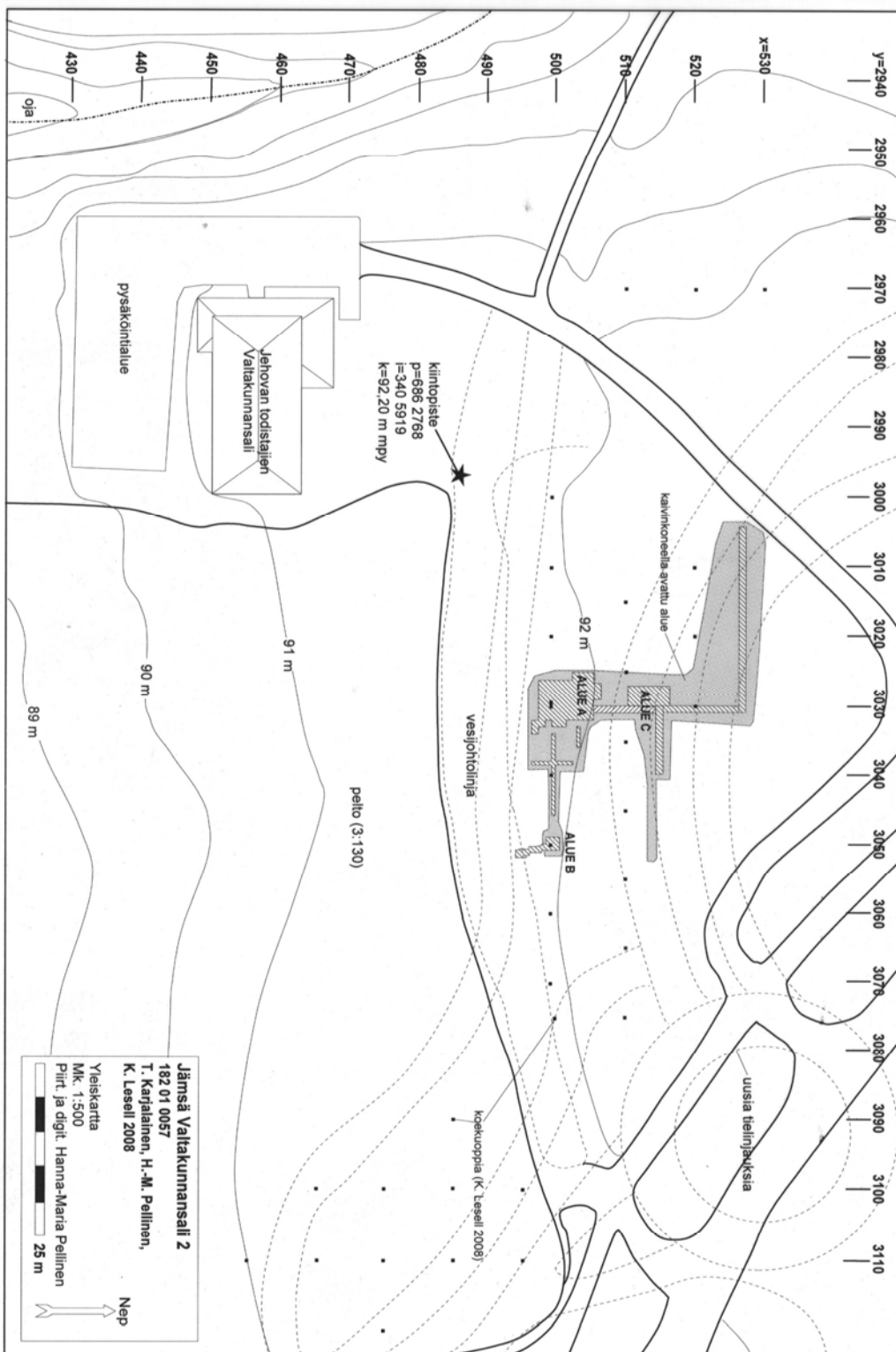
Alue C, E-oja, taso 3 veden alla, kuvattu idästä.

DG219:59

Alue C, E-oja, kuvattu itäkaakosta. Alueen C, E-ojan keskikohdan likamaa peittyneenä veden alle. Ojassa seisoo tutkimusavustaja Anniina Wallin.

Karttaluettelo

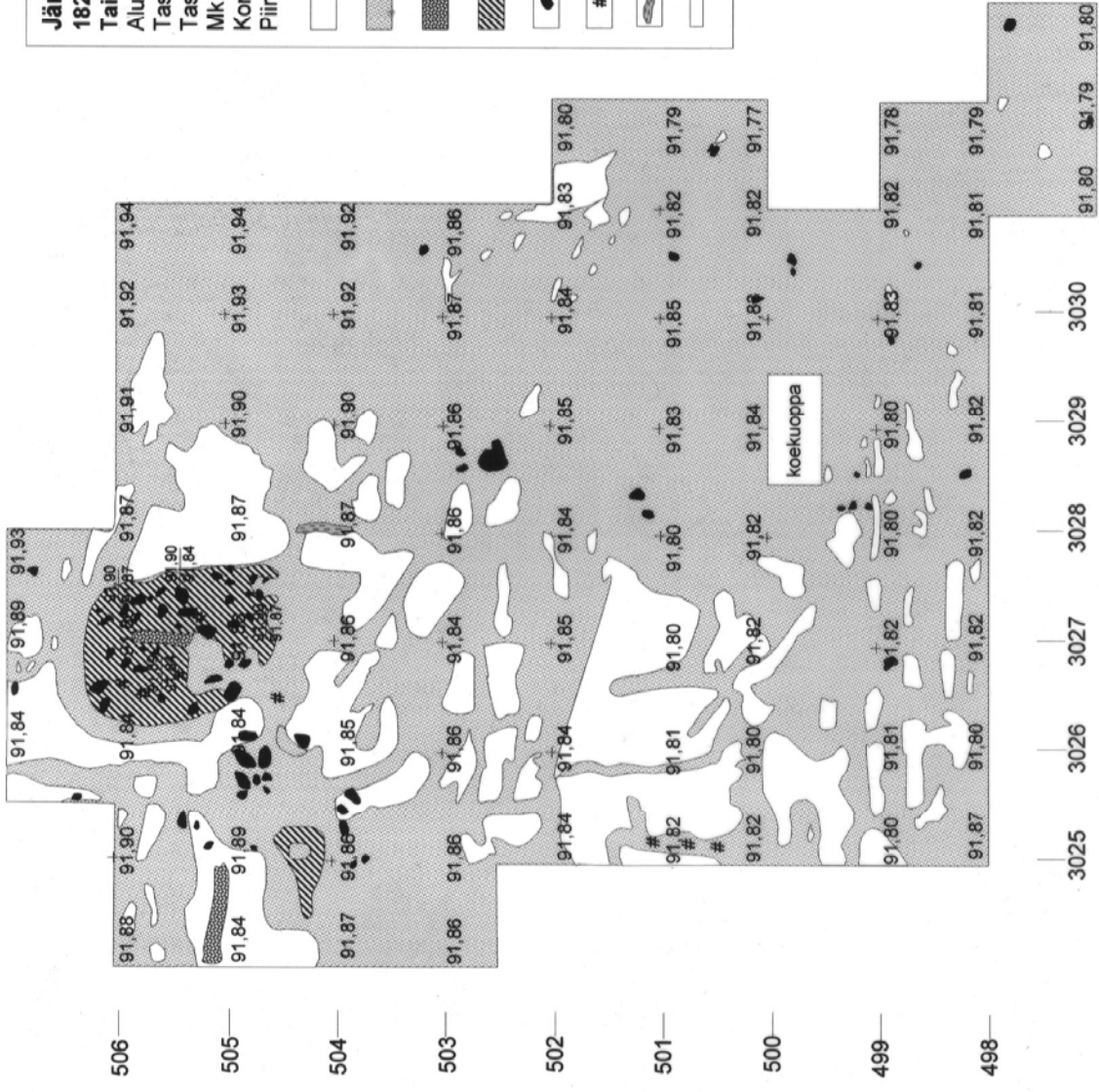
Kartta	koko	mittakaava	sivu
Yleiskartta,	A3	mk. 1:500	23
Alue A, taso 0 ja pohjavaaitus	A4	mk. 1:50	24
Alue A, taso 1	A4	mk. 1:50	25
Alue A, taso 2	A4	mk. 1:50	26
Alue A, taso 3	A4	mk. 1:50	27
Alue A, taso 4	A4	mk. 1:50	28
Alue A, taso 5	A4	mk. 1:50	29
Alue A, rakenteen 5 tasot 6 ja 7	A4	mk. 1:50	30
Alue A, rakenteen 5 taso 8 ja pohjataso	A4	mk. 1:50	31
Alue A, rakennekartta, rakenne 5	A4	mk. 1:50	32
Alue A, rakennekartta (kaikki rakenteet)	A4	mk. 1:50	33
Alue A, profiilikartta rakenteesta 3	A4	mk. 1:20	34
Alue A, profiilikartta rakenteesta 4	A4	mk. 1:20	35
Alue A, profiilikartta rakenteesta 7	A4	mk. 1:20	36
Alue A, profiilikartta rakenteesta 8	A4	mk. 1:20	37
Alue B, taso 1	A4	mk. 1:50	38
Alue B, taso 2	A4	mk. 1:50	39
Alue B, profiilikartta rakenteesta 1 / pohjoisleikkauksesta,	A4	mk. 1:20	40
Aluekartta + pintavaaituslukuja	A4	mk. 1:200	41
Alue C, tasokartta, koeojien vaaitukset taso 0 ja pohja	A4	mk. 1:200	42
Alue C, taso 0 ja pohjavaaitus	A4	mk. 1:50	43
Alue C, taso 1	A4	mk. 1:50	44
Alue C, taso 2	A4	mk. 1:50	45
Alue C, taso 3	A4	mk. 1:50	46
Alue C, profiilikartta rakenteesta 10	A4	mk. 1:20	47
Alue C, itäinen oja, taso 3	A4	mk. 1:50	48
Alue C, itäisen ojan profiilikartta	A4	mk. 1:20	49

Jämsä Valtakunnansali 2
182.01.0057
Taisto Karjalainen 2008
 Alue A

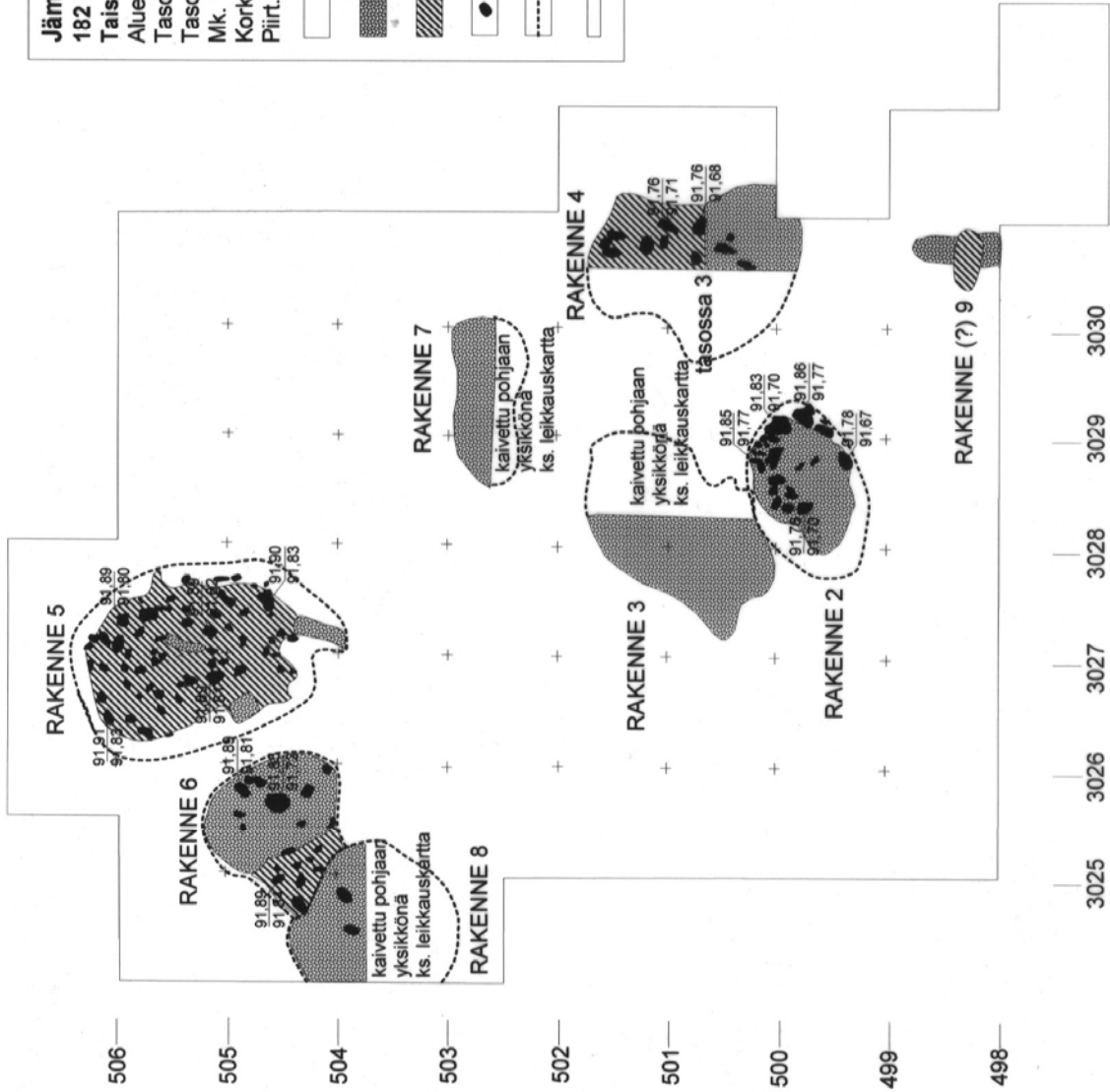
Tasokartta
 Taso 1
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

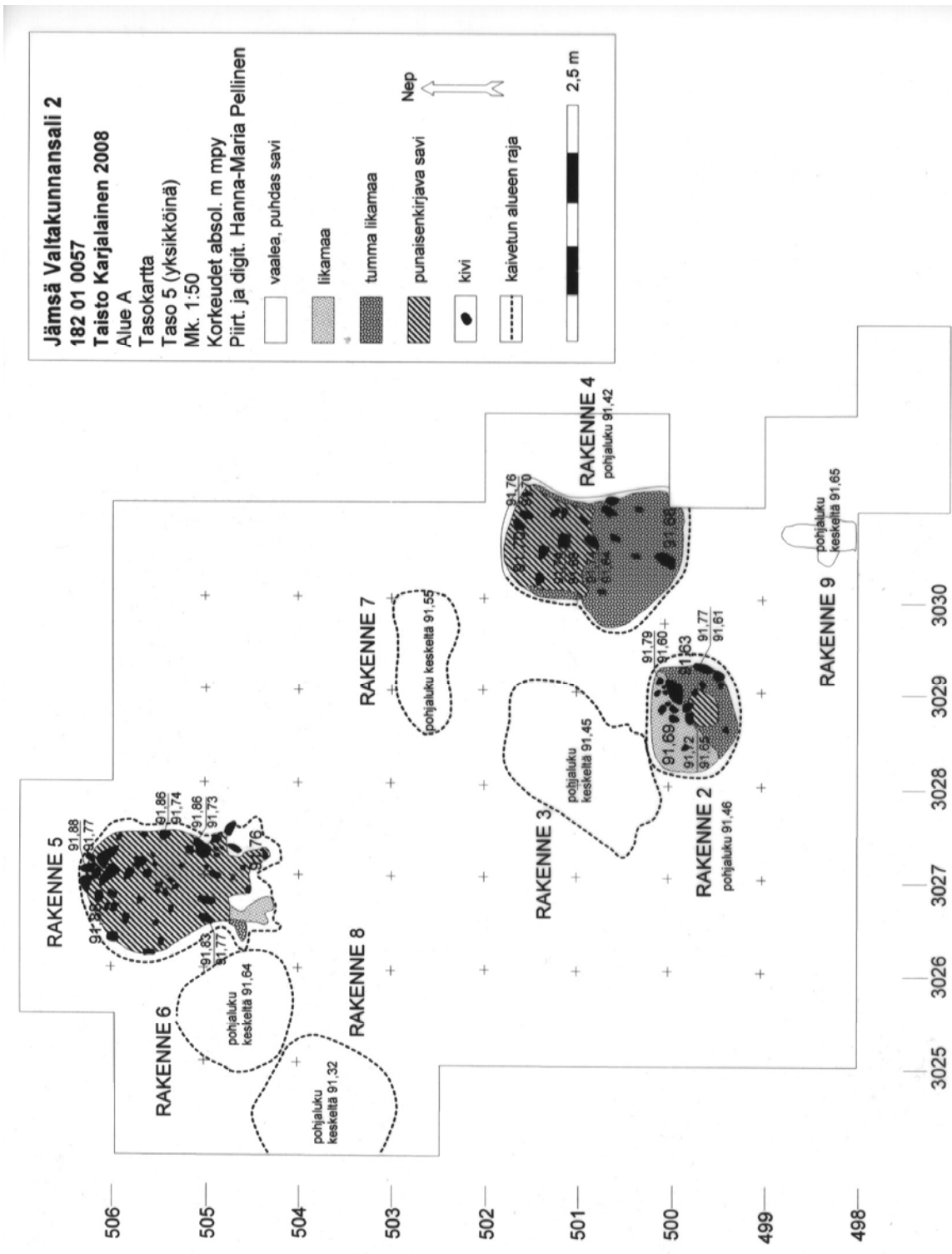
	vaalea, puhdas savi		Nep
	liikamaa/peitokerros		2,5 m
	tumma liikamaa		
	punaisenkirjava savi		
	kivi		
	hiili		
	lahoa puuta		

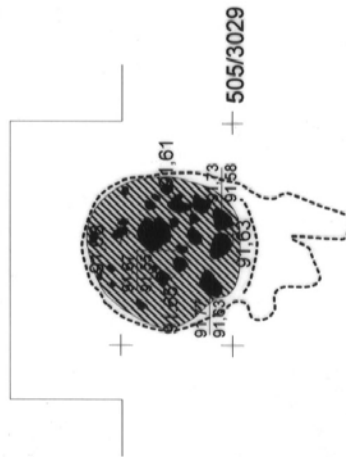
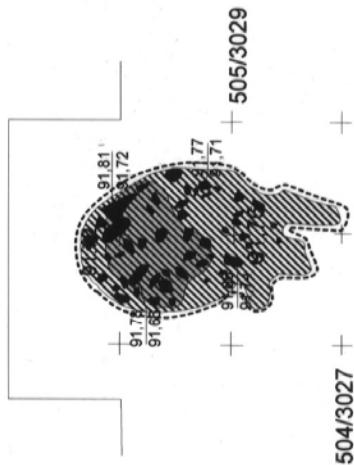

Jämsä Valtakunnansali 2
 182.01.0057
 Taisto Karjalainen 2008
 Alue A
 Tasokartta
 Taso 4 (yksikköinä)
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

vaalea, puhdas savi
 tumma liikamaa
 punaisenkirjava savi
 kivi
 kaivetun alueen raja
 Nep
 2,5 m

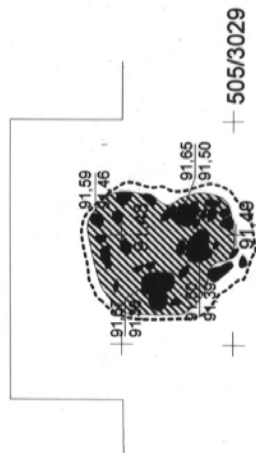

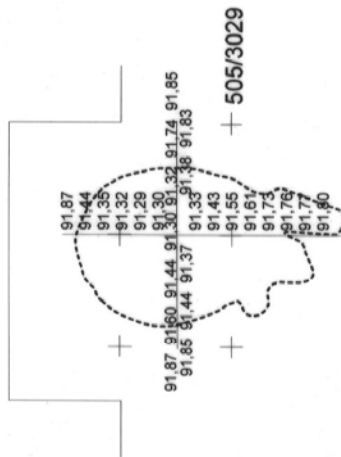

Jämsä Valtakunnansali 2
 182 01 0057
 Kreetta Lesell 2008
 Alue A
 Tasokartoja
 Rakenne 5
 Ylä: taso 6
 Alla: taso 7
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

 vaalea, puhdas savi
 likimaan ja punaisen palaneen saven kirjava savi
 tumma punais kirjava savi
 kivi
 kaivetun alueen raja
 ← Nep
 2,5 m

504/3027 + + +

+ 505/3029

Jämsä Valtakunnansali 2

182 01 0057

Kreetta Lesell 2008

Alue A

Tasokartoja

Rakenne 5

Yllä: taso 8

Alla: pohjavaaitus

Mk. 1:50

Korkeudet absol. m mpy

Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

□ vaalea, puhdas savi

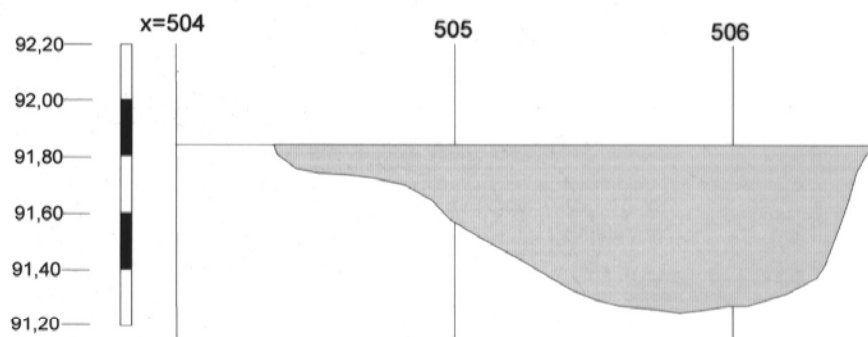
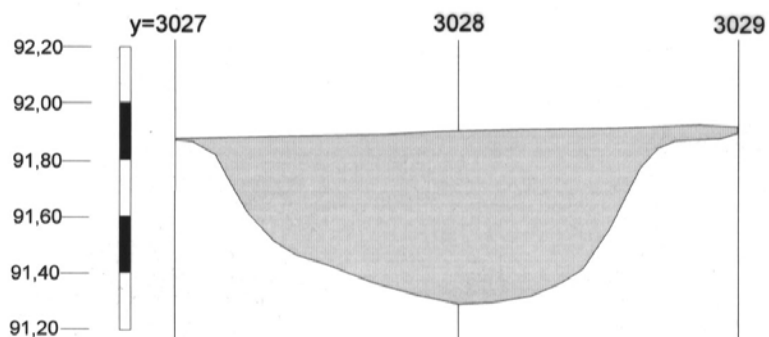
▨ liikkamaan ja punaisen palaneen saven kirjava savi

● kivi

----- kaivetun alueen raja

2.5 m

Jämsä Valtakunnansali 2

182 01 0057

Taisto Karjalainen ja

Kreetta Lesell 2008

Alue A

Rakennekartta

Rakenne 5

Rakenteen muoto pinta- ja pohja-
vaaitusten perusteella

Yllä: länsi-itä -suuntainen muoto,
kohdasta $x=505,50$, $y=3027-3029$

Alla: pohjois-etelä -suuntainen muoto,
kohdasta $y=3028$, $x=504,50-506,50$

Mk. 1:20

Korkeudet absol. m mpy

Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

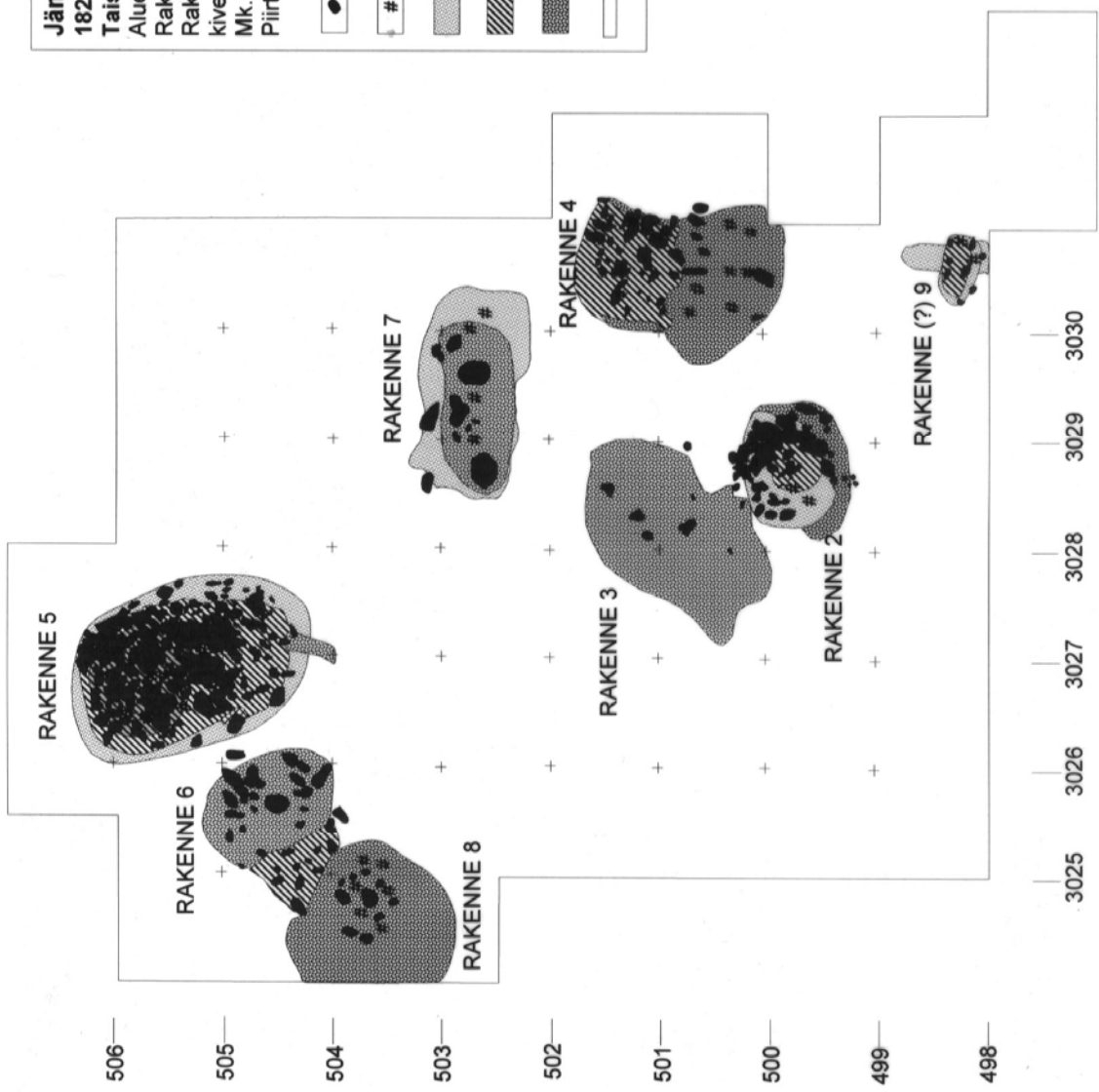
 1 m

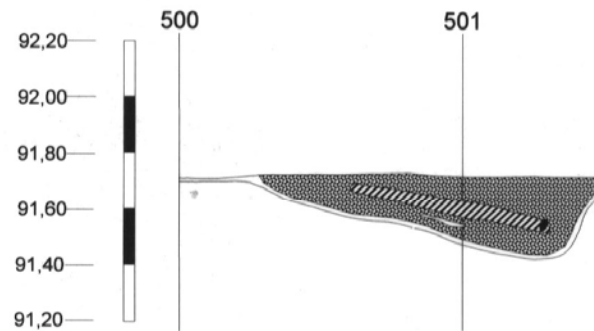
Jämsä Valtakunnansali 2
 182.01.0057
 Taisto Karjalainen 2008
 Alue A
 Rakennekartta
 Rakenteisiin liittyvät liikamaat,
 kiveykset ja hiiliesiintymät
 Mk. 1:50
 Piirt. Hanna-Maria Pellinen

	kivi
	hiiltä / hiilityyttä puuta
	likamaa
	vaalea, kova likamaa + punertava palanut savi
	tumma, pehmeä likamaa

Nep

 2,5 m

Jämsä Valtakunnansali 2

182 01 0057

Taisto Karjalainen 2008

Alue A

Profiilikartta

Rakenne 3, leikkaus kohdasta

y=3028,35, x=500-501,50

Pohjois-etelä -suunnassa

Mk. 1:20

Korkeudet absol. m mpy

Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

 vaalea, puhdas savi

 tumma likamaa

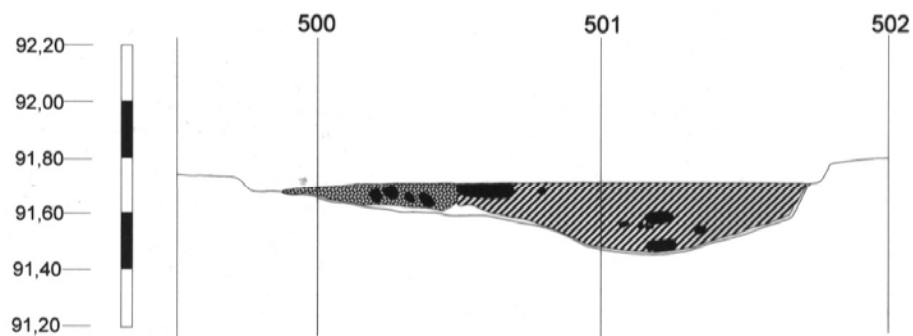
 punertava, palaneen saven
sek. kirjava savi

 kivi

Nep

 1 m

Jämsä Valtakunnansali 2

182 01 0057

Taisto Karjalainen 2008

Alue A

Profiilikartta

Rakenne 4, leikkaus kohdasta

y=3031,50, x=499,50-502

Pohjois-etelä -suunnassa

Mk. 1:20

Korkeudet absol. m mpy

Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

□ vaalea, puhdas savi

▒ tumma liikamaa

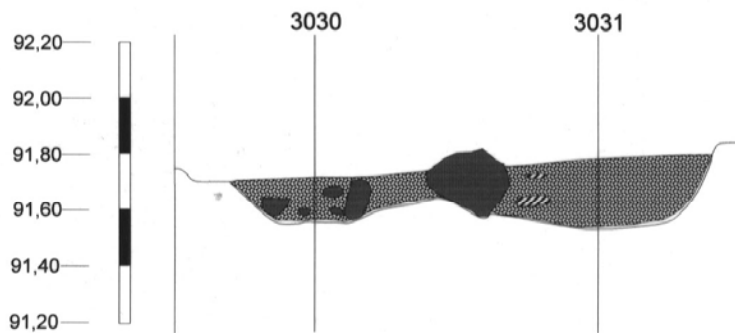
▨ kirjava, paikoin punertava liikamaa

● kivi

Nep

1 m

Jämsä Valtakunnansali 2

182 01 0057

Taisto Karjalainen 2008

Alue A

Profiilikartta

Rakenne 7, leikkaus kohdasta

$x=502,70$, $y=3029,50-3031,50$

Länsi-itä -suunnassa

Mk. 1:20

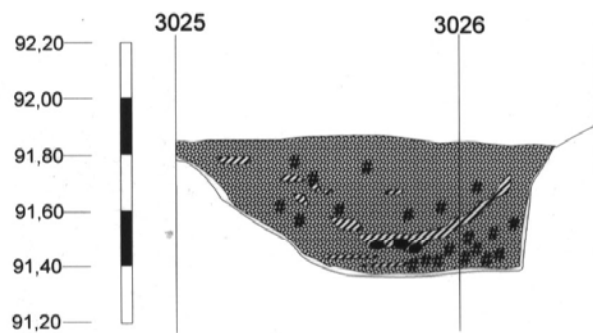
Korkeudet absol. m mpy

Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

- vaalea, puhdas savi
- tumma likamaa
- kirjava, paikoin punertava likamaa
- kivi

 1 m

Jämsä Valtakunnansali 2
182 01 0057
Taisto Karjalainen 2008
 Alue A
 Profiilikartta
 Rakenne 8, leikkaus kohdasta
 $x=503,75$, $y=3025-3026,50$
 Länsi-itä -suunnassa
 Mk. 1:20
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

 vaalea, puhdas savi

 tumma, pehmeä likamaa

 kirjava, paikoin punertava likamaa

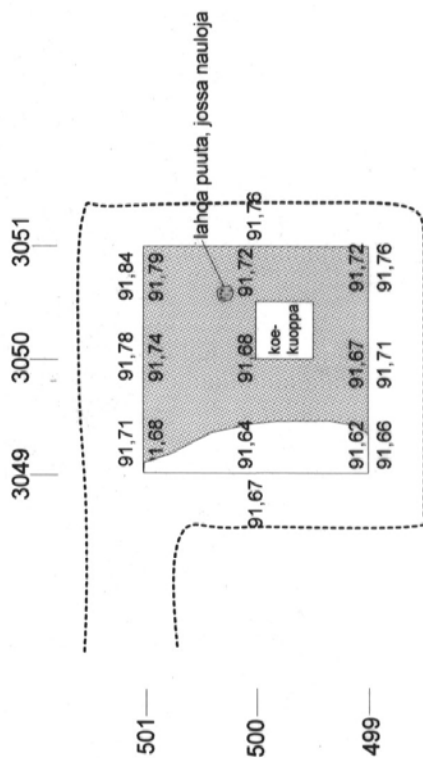
 kivi

 hiili

Nep

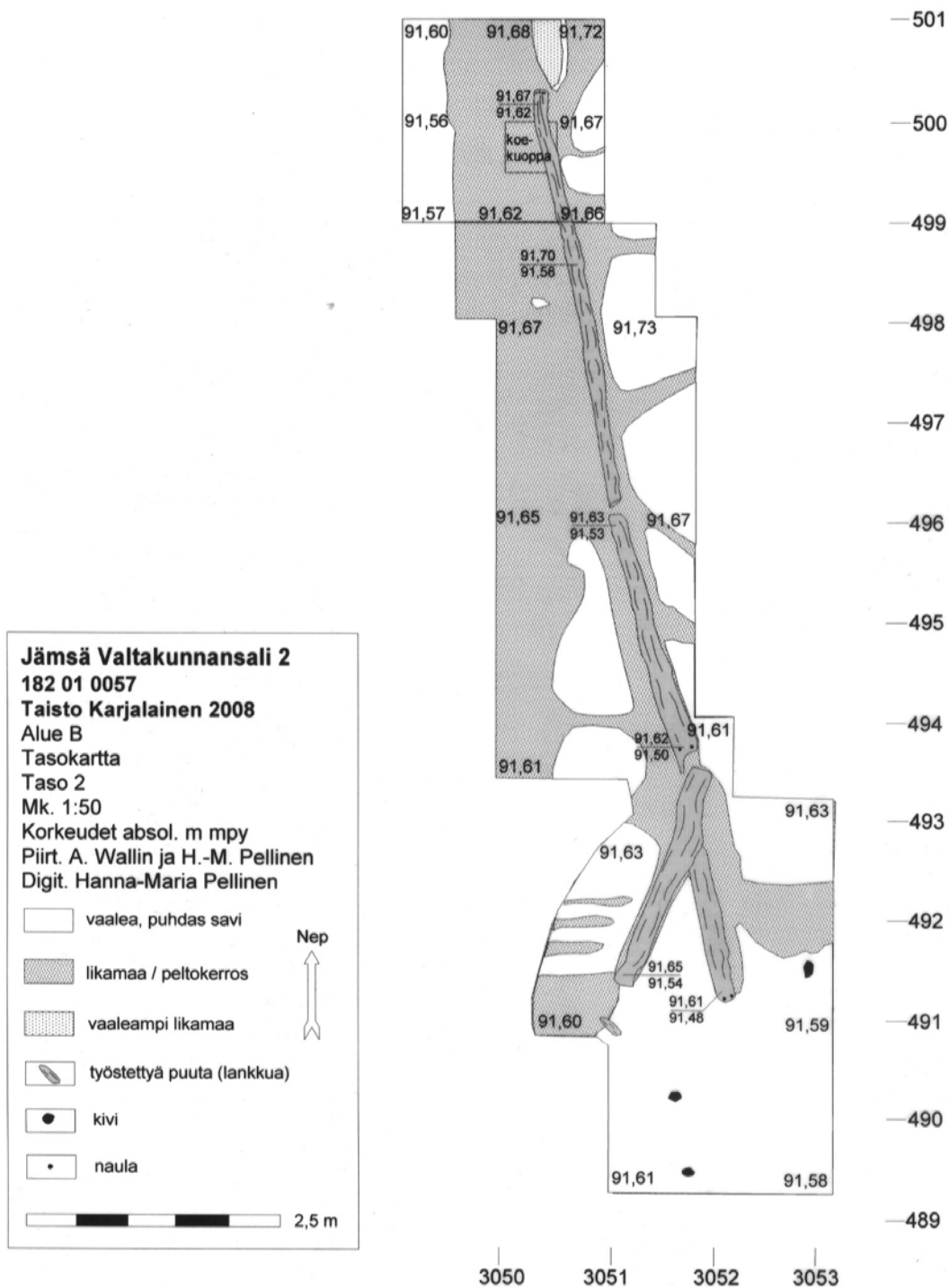
 1 m

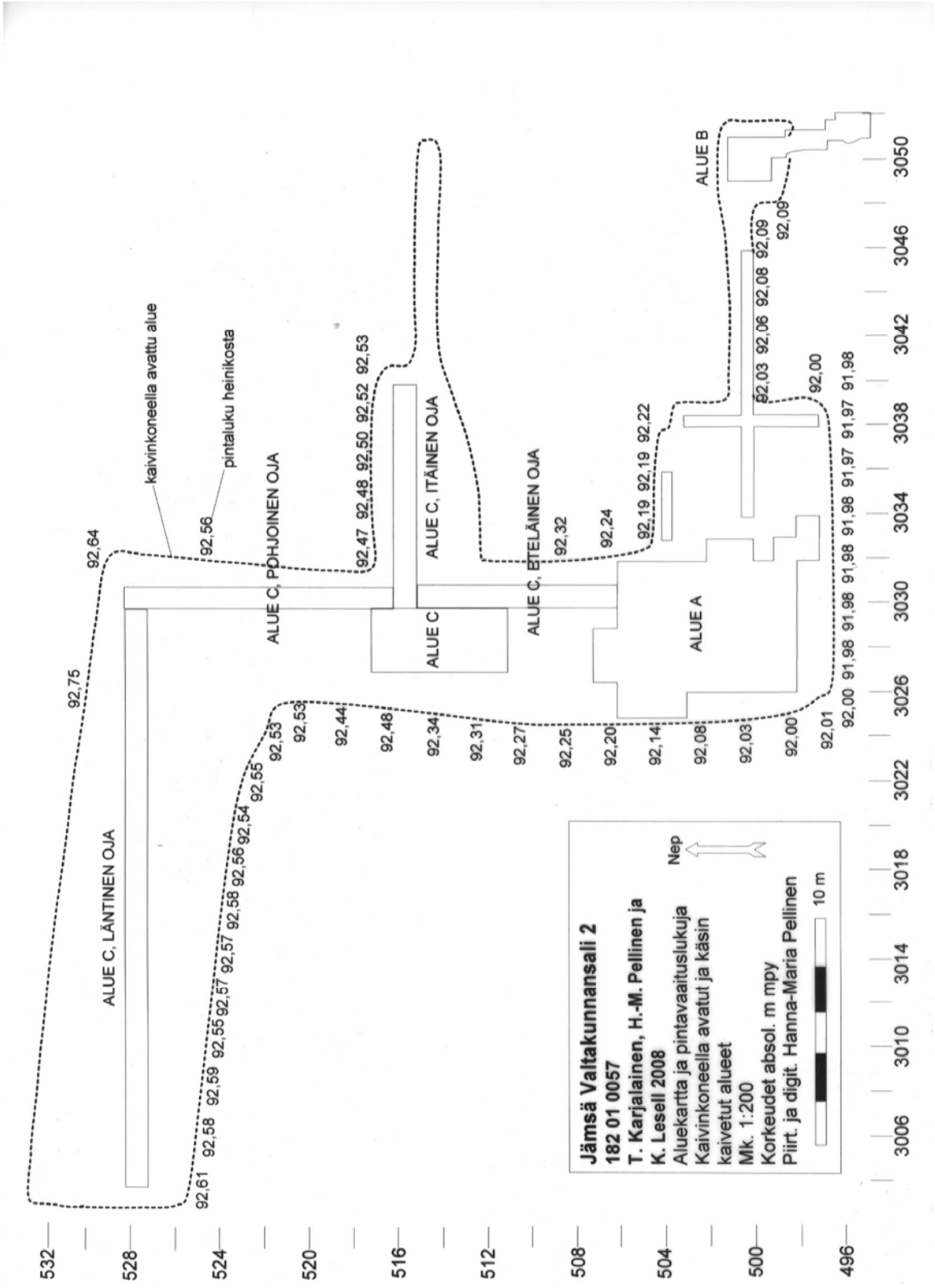

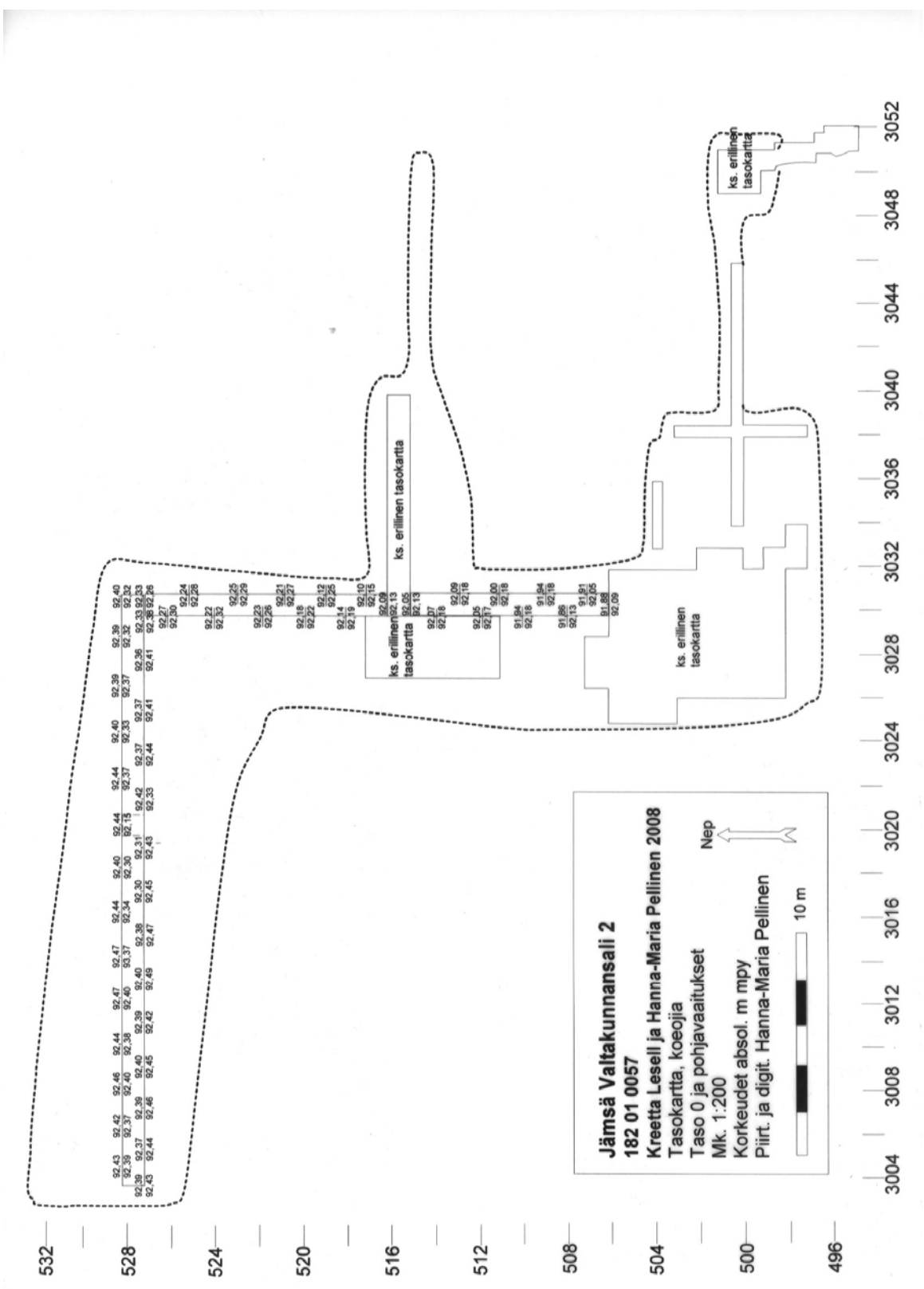
Jämsä Valtakunnansali 2
182.01.0057
Taiisto Karjalainen 2008
 Alue B
 Tasokartta
 Taso 1 sekä alueen ulkopuolella
 tason 0 vaaitusluvut
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

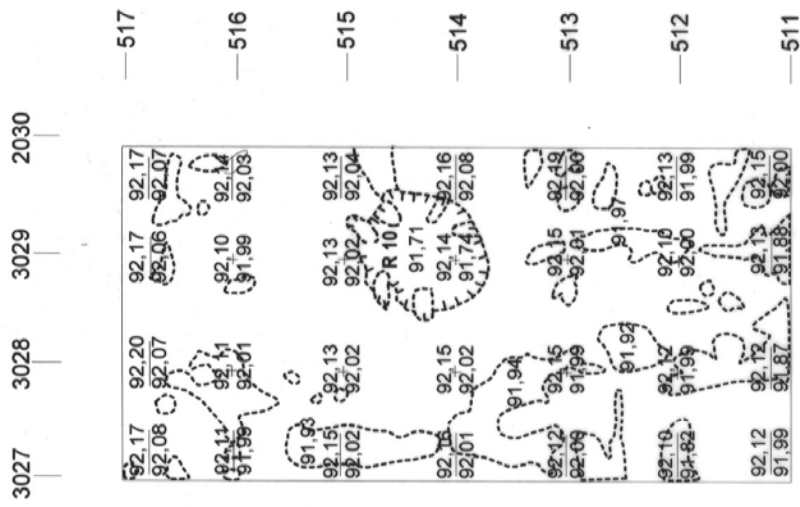
vaalea, puhdas savi
 likamaa / peitokerros
 kaivinkoneella avatun alueen raja
 2,5 m

Nep ←

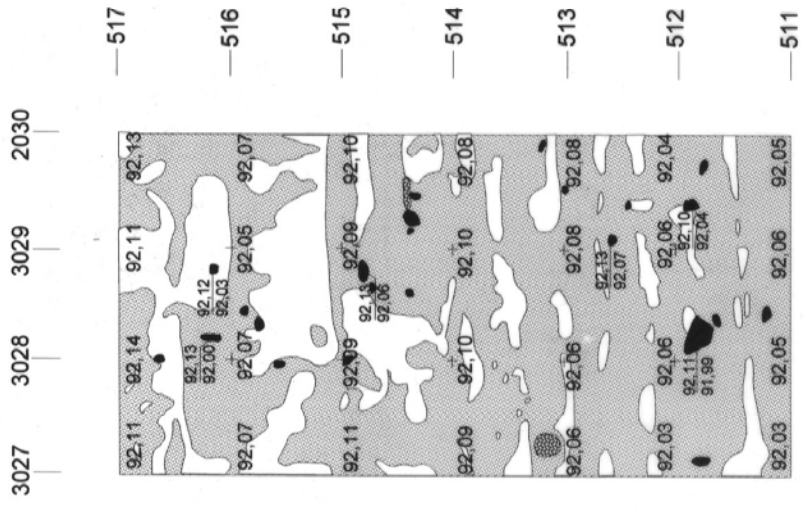

Jämsä Valtakunnansali 2
182 01 0057
Kreetta Lesell 2008
Alue C
 Tasokartta
 Taso 0 ja pohjaluvut
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

vaalea, puhdas savi
 yksikkönä poikaivettu likamaa-alue
 2,5 m

← Nep

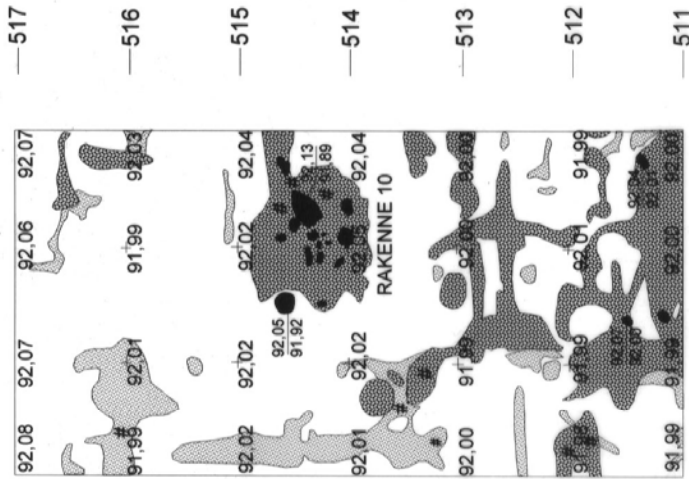

Jämsä Valtakunnansali 2
182 01 0057
Kreetta Lesell 2008
 Alue C
 Tasokartta
 Taso 1
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

	vaalea, puhdas savi		liikamaa/peltokerros		tumma nokkinen liikamaa		kivi
							2,5 m

Nep

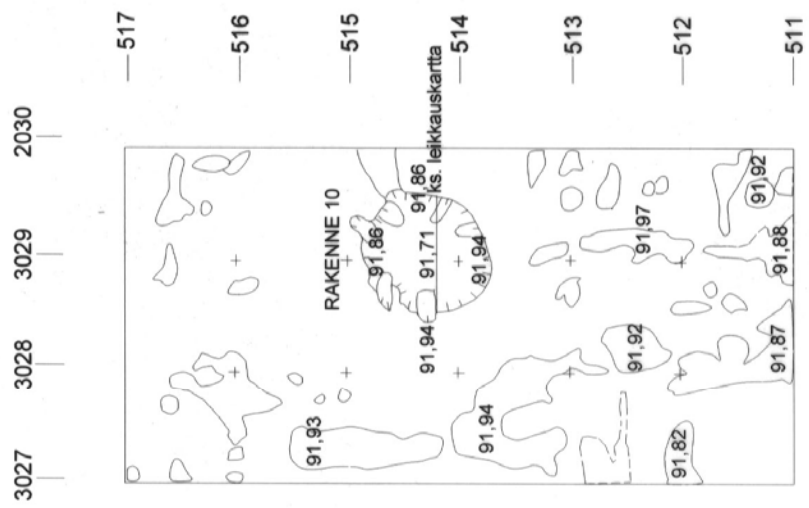
3027 3028 3029 2030

Jämsä Valtakunnansali 2
 182 01 0057
 Kreetta Lesell 2008
 Alue C
 Tasokartta
 Taso 2
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

vaalea, puhdas savi **Nep**
 liikkamaa/peltokerros
 tumma nokkinen liikkamaa
 kivi
hiili

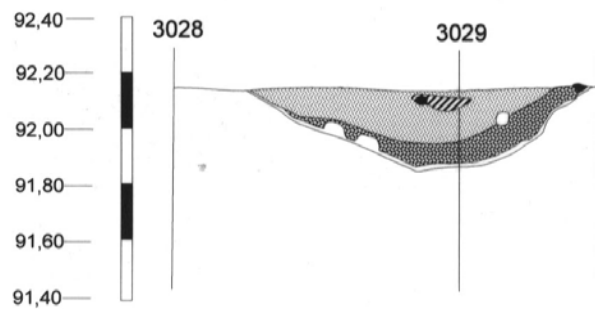
2,5 m

Jämsä Valtakunnansali 2
182 01 0057
Kreetta Lesell 2008
Alue C
Tasokartta
Taso 3
Mk. 1:50
Korkeudet absol. m mpy
Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

vaalea, puhdas savi
 yksikkönä poikaivettu ilkamaa-alue
 Nep

2,5 m

Jämsä Valtakunnansali 2

182 01 0057

Kreetta Lesell 2008

Alue C

Profilil kartta

Rakenteen 10 leikkaus kohdassa

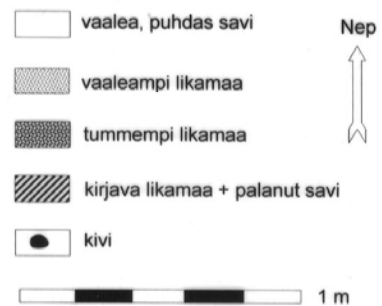
$x=514,20$, $y=3028-3029,50$

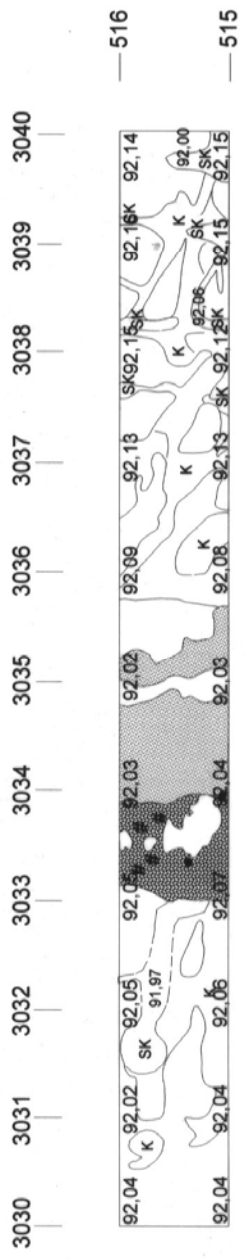
Länsi-itä -suunnassa

Mk. 1:20

Korkeudet absol. m mpy

Piirt. ja digit. Hanna-Maria Pellinen

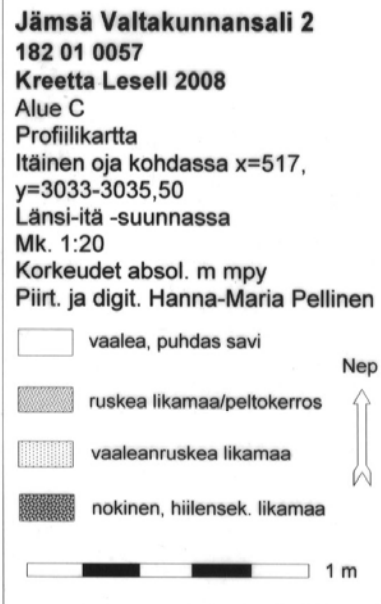
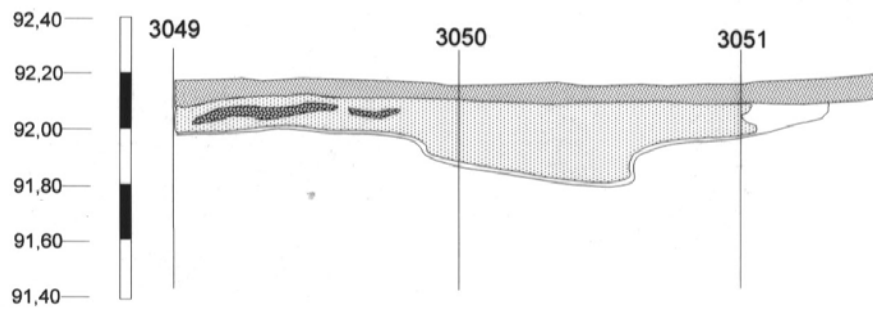

Jämsä Valtakunnansali 2
182 01 0057
Hanna-Maria Pellinen 2008
 Alue C, itäinen oja
 Tasokartta
 Taso 3
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. Anniina Wallin
 Digit. Hanna-Maria Pellinen

Nep ↑

	vaalea, puhdas savi		yksikkönä kaivetun kyntö- jäljen raja
	liikamaa / peltoerros		poiskaivettu kyntöjälki
	tumma nokinen liikamaa		syväälle ulottunut kyntöjälki
	kivi		hiili

F 145397:1 Kaivinkone poistaa multaa kaivausalueelta A, kuvattu lännestä.
Kuvannut Taisto Karjalainen

F 145397:2 Alue A, tasosta 0 jatketaan kaivamista lastoilla. Kuvannut Taisto Karjalainen

F 145397:3 Alue A tasossa 2 kuvattuna koillisesta. Alueen pyöreät kivikuopparakenteet ovat jo osittain näkyvissä. Kuvannut Taisto Karjalainen

F 145397:4 Alue B, rakenteen 1 pohjoispääty kuvattuna etelästä. Kuvannut Taisto Karjalainen

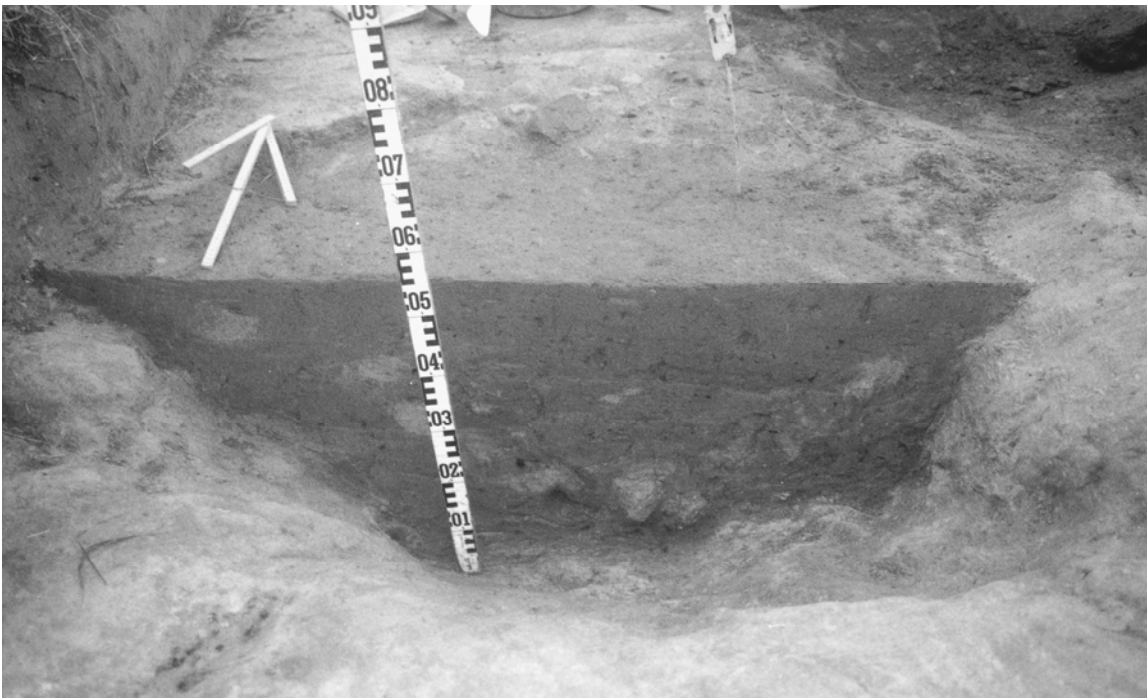
F 145397:5 Alueen A rakenne 5 kuvattuna pohjoisesta. Kuvannut Taisto Karjalainen

F 145397:7 Alueen A rakenne 4 tasossa 3 kuvattuna pohjoisesta. Kuvannut Taisto Karjalainen

F 145397:11 Alueen B rakenne 1 kuvattuna pohjoisesta. Kuvannut Taisto Karjalainen

F 145397:14 Alueen A rakenteen 8 keskusprofiili. Kuvannut Kreetta Lesell

F 145397:16 Alue A sateen jälkeen kuvattuna koillisesta. Kuvannut Kreetta Lesell

LIITE 1. Jämsän Honkalan kylää koskevat historialliset kartat, joihin raportissa viitataan.

Jonas Strengin kartta Jämsän pitäjästä, 1600-luvun puoliväli. Kartta on digitoituna osoitteessa <http://www.museo24.fi/>.

Jämsän kirkonkylän alueen kartta vuodelta 1696. Lähde: Suur-Jämsän historia I.

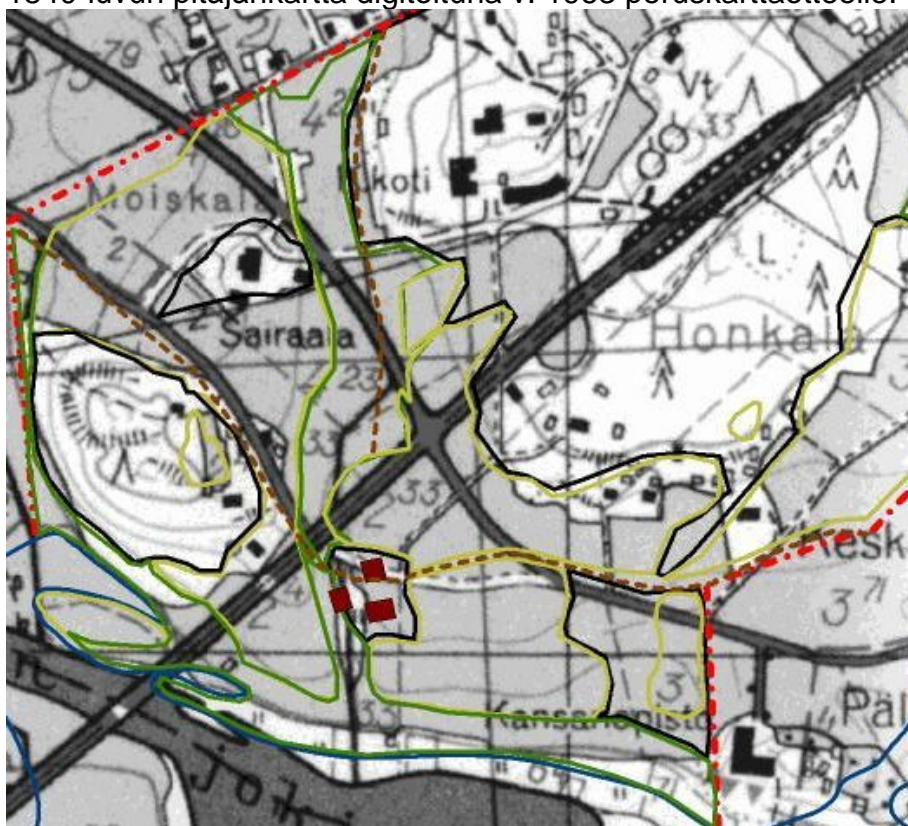
Yksityiskohta pitäjänkartasta 1840-luvulta (alunp. mk 1:20 000), digitoituna osoitteessa www.narc.fi/Arkistolaitos/sahkoiset.

Yksityiskohta pitäjänkartasta vuodelta 1934, yksit. kokoelmat, Jämsä.

1840-luvun pitäjänkartta digitoituna v. 1963 peruskarttaotteelle.

1840-luvun pitäjänkartta digitoituna Maanmittauslaitoksen maastokartalle.

